

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„Развитие на конкурентоспособността
на българската икономика“ 2007-2013
www.opcompetitiveness.bg

КЛЪСТЕР ИНФОРМАЦИОННИ И КОМУНИКАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ ПЛОВДИВ

Пловдив 4004 | ул. Кукленско шосе 9Н, ет. 3, офис 4 | тел.: 032 63 77 63 | факс: 032 63 77 64
e-mail: office@ictc-plovdiv.org | www.ictc-plovdiv.org

Оперативна програма „Развитие на
конкурентоспособността на българската икономика“ 2007
– 2013, съфинансирана от Европейския съюз чрез
Европейския фонд за регионално развитие

„ПРОФЕСИОНАЛНО ОРИЕНТИРАНЕ В СФЕРАТА НА ИНФОРМАЦИОННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ“

Този документ е създаден по проект BG161PO003-2.4.02-0019 – “Изграждане и развитие на „Клъстер информационни и комуникационни технологии Пловдив”.

Бенефициент: СНЦ „Клъстер информационни и комуникационни технологии Пловдив”.

Документът е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика” 2007-2013, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от СНЦ „Клъстер информационни и комуникационни технологии Пловдив” и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Договарящия орган.

За контакти:

КЛЪСТЕР ИКТ ПЛОВДИВ

ПЛОВДИВ 4004, УЛ. „Кукленско шосе“ 9Н, ет. 3, офис 4

ТЕЛ.: + 359 876 755 928;

E-mail: office@ictc-plovdiv.org website: <http://www.ictc-plovdiv.org>

Използвани съкращения:

РИО – Регионален инспекторат по образование

МОН – Министерство на образованието и науката

ЦПО – Център за професионално обучение

ОМГ – Образцова математическа гимназия

ДОИ – Държавни образователни изисквания

ЗНП – Закон за народната просвета

ПРОФЕСИОНАЛНО ОРИЕНТИРАНЕ

Съвременното професионалното развитие на личността е непрекъснат процес, който се изразява в динамичните връзки между професионално ориентиране, професионална квалификация и професионална кариера. Общото и различието между тези категории е в тяхната структура и качествено-времевите форми на тяхното разгръщане. В европейските и националните условия създаването и поддържането на високо професионално качество на работна сила може да се постигне само на основата на високо качество на личностни качества и идентификация. Самата личност е широко проектирана от въздействието на множество социални, образователни и културни фактори. Върху нея влияят фактори като семейство, приятели, учители, социална среда, мода, материални възможности. Разбира се много от тези фактори действат съзнателно, планомерно, други хаотично и неопределено. Често се случва изборът на професия да е несъзнателно или недостатъчно обосновано решение или по-скоро компромис между различни желания и въздействия.

Професионалното развитие на личността съдържа три относително обособени процеса:

1. Професионално ориентиране - избор на професия.
2. Професионална квалификация – овладяване на професията.
3. Професионално, квалификационно и длъжностно израстване - професионална кариера.

Трите нива на професионалното развитие на личността:

Професионалното ориентиране се изразява в избор на професия чрез:

1. Информиране: предоставяне на значима и актуална информация за вземане на решения в професионален план;
2. Оценяване: психологически тестове и игрови методи за оценка на професионално значимите качества;
3. Съветване и консултиране: даване на предложения и препоръки за избор професия;
4. Тренинг за умения: умения за себеизследване, планиране на професионално развитие,

себепредставяне и себеутвърждаване, общуване и ефективно учене.

Професионална квалификация е съвкупност от:

1. Знания, получени от професионалното образование - общонаучни, общопрофесионални и специални;
2. Придобити умения - теоретически и практически;
3. Навици;
4. Определени качества на личността, които се придобиват чрез обучение в образователната система и извън нея, чрез опит в процеса на труда.

Професионалната кариера осигурява професионално и квалификационно израстване на личността, както на едно работно място, така и чрез преминаване на други работни места. Тя бива:

1. Вертикална - израстване чрез последователно заемане на ръководни длъжности от по-низши към по-висши;
2. Хоризонтална - извършва се без йерархическо придвижване, посредством преминаване от едни дейности (професии и равнище на квалификация) в други с по-богато съдържание на труда.

Трите процеса се намират в единство и обединяват основните дейности на професионалното развитие на личността през целия ѝ живот. От тези три процеса, произтичат твърде много частни аспекти и разбирания на процеса на професионално развитие, изразими с понятия като кариерно образование, професионално образование и други. Това само допълва и осмисля общият процес на професионалното развитие и дълбокият контекст на неговата сложност, в който се „вграждат“ множество

обективни и субективни фактори.

Материалите, представени в настоящето Методическо помагало представят различни аспекти на трите процеса със съответния понятиен апарат, но като цяло всички техни изходни принципи и крайни резултати са обвързани с професионалното ориентиране на личността на ученика. В този смисъл, участващите специалисти по професионално ориентиране в проекта, с методическата подкрепа на партньора – „Телус Груп“, Плимут, Англия и партньорската мрежа от европейски релевантни институции, намериха в лицето на учениците от ОМГ „Академик Кирил Попов“ необходимата образователна среда за развиване на добрите практики по проекта и постигане на устойчивост. С това бяха създадени обективни предпоставки учениците да извървят своя труден път към истинския професионален избор - от добрата личностна психодиагностика до света на професията, до трудовите отношения в реална работна среда и динамични пазарни условия.

Основната цел на професионалното ориентиране е подпомагане на хората при избора им на бъдеща професия, направление за квалификация или преквалификация. Професионалното ориентиране обединява избора на професия с избора на възможности за образование, обучение и заетост, като акцентира върху взаимодействието между учене и пазар на труда. Основното, което трябва да бъде решено в периода на професионалното ориентиране е да се направи диагностика на интересите на личността, както и оценка на възможностите и мотивите за избор на професия.

Ориентацията към професията е успешна само тогава, когато лицето има интереси в избраната област.

В настоящия анализ се разглеждат въпроси, свързани с професионалната ориентация и информираност на младите хора в България. Представена е информация за развитието на професионалното ориентиране в исторически план. Разгледана е нормативната уредба / закони, наредби, правилници/, които параметризират нормите на професионалното образование и кариерно развитие на учениците. Разграничени са две основни възрастови групи: 13-14 годишни и 19 годишни ученици. Разгледани са въпроси, свързани с информираността на родители и ученици. Описани са методики, използвани в центрове за кариерно ориентиране, популярни практики в други европейски страни и практически модели на професионално обучение и кариерно развитие. Анализът разглежда и работата в ОМГ по посока на кариерното развитие на учениците там.

Целта на проекта е да се направи обстоен анализ на съществуващата практика, свързана с професионалната ориентация на учениците в България; да се акцентува на положителните страни и да се изтъкнат и слабостите; да се направи съпоставка с добри практики в други европейски страни и да се набележат конкретни стъпки за подобряване на професионалното ориентиране в България. Анализът се стреми да идентифицира нужди и да реши проблеми, свързани с професионалната ориентация и информираност в България.

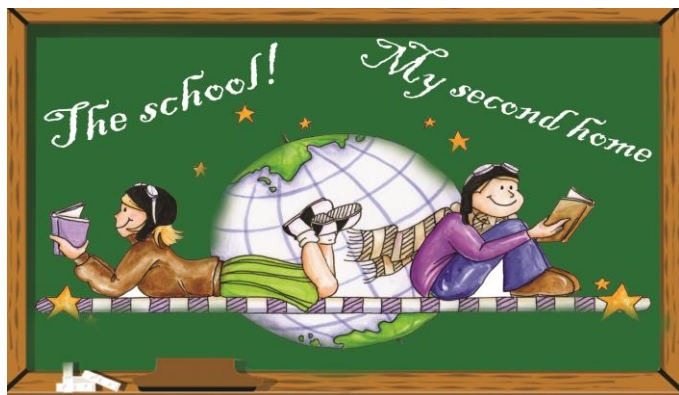
ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОРИЕНТИРАНЕ В БЪЛГАРИЯ

Нормативна база

Професионалното образование и обучение в Република България се урежда от закони, наредби, учебни планове и програми, национални изпитни програми, Рамкови програми и др. Нормативната уредба най-общо може да бъде разделена на две равнища:

Системно – осигуряващо нормативна възможност за провеждане на обучение и регламентиращо ролята и задълженията на държавните институции и социалните партньори в процесите на обучение.

Оперативно – определящо на оперативно ниво механизмите за осъществяване на обучението.

Нормативната уредба на системно ниво включва:

Закон за народната просвета http://www.minedu.government.bg	➤ Регламентира правото за обучение на гражданите на Република България като не се допускат ограничения и привилегии, основани на раса, народност, пол, етнически и социален произход, вероизповедание или обществено положение. ➤ Регламентира разработването на Държавни образователни изисквания за професионалното образование и обучение, придобиването на квалификации по професии и документите за системата на народната просвета.
Закон за професионалното образование и обучение http://www.minedu.government.bg	➤ Регламентира Рамковите програми за придобиване на професионална квалификация в системата на професионалното образование; ➤ Определя формите и съдържанието на професионалното обучение и структурата на програмите; ➤ Определя начините за завършване, удостоверяване и признаване на професионалното обучение, състава на комисиите за провеждане на изпитите и документите, удостоверяващи проведеното обучение.

Нормативната уредба, определяща на оперативно ниво механизми за осъществяване на обучението, разглежда от различни точки процесите, необходими за осъществяване на учебната дейност. Тя включва:

Документи на Националната агенция за професионално образование и обучение (НАПОО) http://www.navet.government.bg/	➤ Определят процедурите за лицензиране на Центрове за професионално обучение и Центрове за професионално ориентиране; ➤ Регламентират правилата и реда за осъществяването на последващ административен контрол на лицензираните центрове за професионално обучение от страна на НАПОО.
Наредба 4 на МОН за документите в системата на народната просвета http://www.minedu.government.bg	➤ Определя вида, съдържанието и предназначението на документите, удостоверяващи резултатите от проведеното обучение, както и начина на тяхното регистриране;
Наредба 2 на МОН за учебното съдържание	➤ Определя учебното съдържание за различните етапи на обучение в основното образование
Наредба 3 на МОН за системата на	➤ Определя начина на организация и оценяване на

оценяване http://www.minedu.government.bg	изпитите за придобиване на професионална квалификация при завършване на професионално образование и професионално обучение.
Държавни образователни изисквания (ДОИ) за придобиване на квалификация по професия http://www.minedu.government.bg http://www.navet.government.bg/	➤ Определят равнището на задължителната професионална подготовка в края на обучението като гаранция за упражняване на професия; ➤ Определят общата, отраслова и специфичната задължителна професионална подготовка за всяка професия, задължителната чуждоезикова подготовка и избираемата подготовка, в т. ч. Необходимите професионални компетентности (знания, умения и професионално-личностни качества), както и тематичните области, от които се формира съдържанието на учебните предмети/модули; ➤ За всяка професия ДОИ определят и: входящото образователно равнище; изискванията към здравословното състояние на кандидатите; целите на

	обучението; оценяването по време и при завършване на обучението; удостоверяването на придобитата професионална квалификация; необходимата материална база; професионалните компетенции на обучаващите.
Наредби и правилници на други институции, свързани с професионално обучение и квалификация http://www.minedu.government.bg/	➤ Допълнителни изисквания за реда и условията за придобиване и осъвременяване на професионална квалификация по определени професии (Списък на регулираните професии) могат да бъдат намерени в специфичната нормативна уредба във всеки сектор от икономиката. С тях трябва да се съобразява всяка обучаваща институция, предлагаща обучение по дадена професия.

Чл. 5. (1) от Закон за професионалното образование и обучение гласи: *Професионалното ориентиране осигурява информирането, консултирането и съветването на ученици, и на други лица относно избора на професия и кариерно развитие.*

Както е видно от цитираните по-долу Чл. 21 и 22 от ЗПОО, законът има изисквания към юридическите лица, извършващи професионално ориентиране. Реално в закона не е описана и регламентирана конкретната дейност, които те могат или трябва да извършват. Не се споменава и за насърчаване на такава дейност от страна на държавата, както е например в страни като Германия и Англия, в които държавата е изработила механизъм, по който финансира професионалното ориентиране на децата в училищна възраст. В България центровете за професионално ориентиране на ученици и младежи са юридически лица, които се регистрират един път като такива и втори път заплащат лиценз за упражняване на тази дейност.

Това ги поставя в ролята на търговски дружества. И тъй като държавата не финансира и насърчава подобна дейност, те се превръщат в центрове за услугата „професионално консултиране“ срещу заплащане. Тези услуги обикновено се изчерпват с краен брой стандартни тестове за определяне насочеността и дарбите на човека.

В България няма политика за трайно изграждане на центрове за професионално ориентиране на деца и младежи. Тази дейност се извършва или от частни

центрове, или се финансира по краткосрочни проекти, упражняващи дейност над малък брой участници.

Чл. 21 и Чл. 22. от Закон за професионалното образование и обучение (ЗПОО), който казва:

Чл. 21. (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2002 г.) Центровете за информация и професионално ориентиране осъществяват професионално ориентиране на ученици, и на други лица.

Статут на центровете за професионално обучение и на центровете за информация и професионално ориентиране.

Чл. 22. (1) Центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране са държавни, общински или частни, български с чуждестранно участие и чуждестранни.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 36 от 2009 г.) Държавните и общинските центрове се откриват от юридическите лица, които са получили лицензия за осъществяване на професионално обучение или на професионално ориентиране.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 36 от 2009 г.) Частните центрове се откриват от едноличните търговци или юридическите лица, учредени като търговски дружества, кооперации, сдружения и фондации, получили лицензия за осъществяване на професионално обучение или на професионално ориентиране.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 36 от 2009 г.) Българските центрове за професионално обучение и центрове за информация и професионално ориентиране с чуждестранно участие се откриват от регистрираните в Република България

сдружения между български и чуждестранни физически и/или юридически лица, получили лицензия за професионално обучение или за професионално ориентиране.

(5) (Изм. - ДВ, бр. 36 от 2009 г.) Чуждестранните центрове за професионално обучение и центрове за информация и професионално ориентиране се откриват от чуждестранни юридически лица, които осъществяват дейността си в Република България в съответствие с международни спогодби и са получили лицензия за професионално обучение или за професионално ориентиране.

(6) (Нова - ДВ, бр. 36 от 2009 г.) Центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране не могат да се управляват и представляват от лица, които са осъдени на лишаване от свобода с влязла в сила присъда за умишлено престъпление.

(7) (Отм. - ДВ, бр. 103 от 2002 г., предишна ал. 6 - ДВ, бр. 36 от 2009 г.) Лицензията за професионално обучение или за професионално ориентиране се издава от Националната агенция за професионално образование и обучение.

(8) (Отм. - ДВ, бр. 103 от 2002 г., нова - ДВ, бр. 36 от 2009 г.) До 31 януари на всяка календарна година центровете за професионално обучение и центровете за информация и професионално ориентиране са длъжни да представят в Националната агенция за професионално

образование и обучение информация за извършената дейност през предходната календарна година.

(9) (Нова - ДВ, бр. 36 от 2009 г.) Националната агенция за професионално образование и обучение определя индикатори за предоставяне на годишната информация по ал. 8. (1)

Първите два закона са претърпели последни промени, през м. септември 2013 г., а Закона за степента на образование през 2009 г.

Професионалното обучение в РБ се урежда от гореспоменатите закони. Всички учебни програми, професии, учебни практики, изпити и всичко останало, свързано с получаване на професионално звание, е уредено в тази закони.

Много по-важно е обаче, доколко тези закони са гъвкави и адаптивни към настоящите икономически условия и динамично променящия се пазар на труда. Има ли реална оценка и следствена връзка между действителното състояние на пазара на труда, нуждите на бизнеса в България и законите, касаещи обучението на професионалните специалисти в България, посещаващи професионалните училища-това е въпросът, който до голяма степен засяга цялостното развитие на икономиката в нашата държава. Източник страницата на Национална агенция за професионално образование и обучение <http://www.navet.government.bg/bg/licenz/CIPO>

Интересен в също въпросът какъв е механизмът, по който бизнесът в България може да „заяви“ нужните му специалисти, съответната специалност да бъде

„изработена“ като учебно съдържание /и то с активното участие на „заявителите“/, учебна и ефективна практика, държавни образователни изисквания, програми и не на последно място-подготвени преподаватели и практики, които реално да подготвят младите професионалисти.

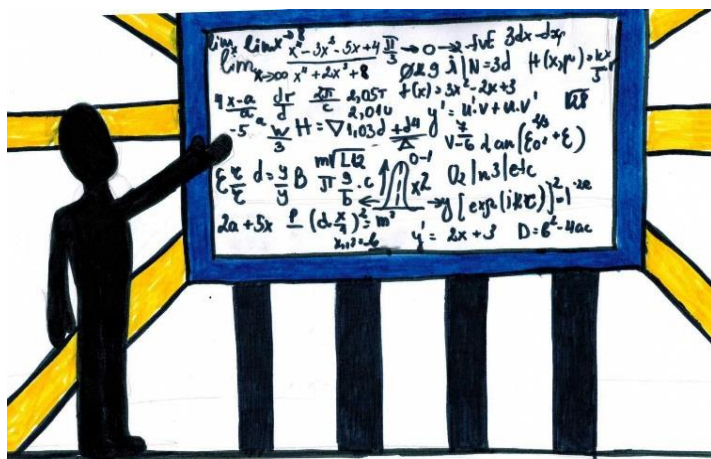
Промените в тези закони традиционно вървят доста трудно и неефективно. В момента има проекти за промяна на учебното съдържание по информатика и информационни технологии в прогимназиален и гимназиален етап. Ако тези промени бъдат приети, силно ще променят степента на образованост на българските ученици по тези предмети, но не в положителна посока.

Гъвкава ли е обаче системата? Могат ли директорите, учителите, родителите, да искат промени в тези закони и какъв е механизмът на действие? Търси ли се мнението на хората, работещи в образователната система, преди да се променят тези толкова важни закони? Това са все наболели въпроси, определящи еднозначно бъдещето на професионалното ориентиране и образование в България.

Ако има обосновано искане за промяна на образователните закони и това се облече в подходяща форма, бихме могли да изискваме промени. Факт е обаче, че такива промени, били те и основателни, се бавят с години, до такава степен, че е възможно в момента на разглеждане, вече да не са актуални. От друга страна след приемане на неудачни промени в закона, нещата отново вървят бавно и трудно и недомислените текстове остават валидни дълго време. За гъвкавостта на законите има още доста да се работи.

РАЗВИТИЕ И ОПИТЪТ В БЪЛГАРИЯ

Професионалното ориентиране има исторически традиции в България, независимо че неговото развитие като теория и практика е неравномерно и недостатъчно последователно.

Още в самото начало на 20 век се появяват първите научни статии и студии, които представят на българската педагогическа общност същностните характеристики и ролята на професионалното ориентиране. Те са написани от завършили образованието си и защитили докторски дисертации българи /предимно в германски и швейцарски университети/. В тези разработки са представени основните идеи на професионалното ориентиране и тяхното практическо реализиране в Западноевропейските страни, като се обосновава

необходимостта от неговото организиране и провеждане в България. С тях се популяризира и се поставя началото на научните изследвания у нас в тази важна област от образованието.

В България, практическото прилагане на различни форми на професионалното ориентиране се осъществява в периода между двете световни войни. През 70-те години на миналия век дейностите по професионалното ориентиране са в състояние на подем. Популяризират се идеите на ЮНЕСКО за развитие на образованието и професионалното обучение. През втората половина на 80-те години в България започва обща социално-икономическа и политическа криза, което се отразява негативно върху развитието на образованието и на професионалното ориентиране в частност. В края на 80-те години практически професионалното ориентиране в България се свежда само до училищно /образователно/ ориентиране на младите хора.

Като пряка последица от научно-техническата революция в края на 70-те години на 20-век, образованието в развитите страни се отказва от вече нереалната претенция да дава общообразователна и професионална подготовка на младите хора, достатъчна им за целия съзнателен живот. То възприе нова стратегия, насочена към тяхната подготовка за активна и самостоятелна учебно-познавателна дейност и формирането на готовност за продължаване на учението и след завършване на училище колеж или университет. Новата образователна стратегия включваше развитие у

младите хора на умения за бързо ориентиране в богатата на информация социална среда, за гъвкава адаптация към променящите се с въвеждането на съвременните технологии ситуации, разгръщане на творческите способности, възпитаване на самостоятелност, отговорност и други качества необходими на съвременният човек за да бъде конкурентоспособен и да просъществува в условията на пазарното стопанство и на конкуриращото се общество. В съответствие с тези нови образователни приоритети усилията бяха насочени към развитие на системи за продължаващо образование и обучение.

След 2007 г. в България започват работа Структурни фондове на ЕС. По оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ стартират проекти, насочени към развитието на младите хора, като една от насоките е точно кариерното консултиране на младежи в ученическа възраст.

Тези проекти се финансират с европейски средства.

В настоящия момент липсва каквато и да е териториална организация на системата за професионално ориентиране. Има центрове и консултанти без ясна координираност в работата си. В училищата единствено педагогическият съветник и класните ръководители работят по професионално ориентиране на учениците, което в никакъв случай не може да задоволи нуждата от качествена и целенасочена работа с младежите.

ОПИТЪТ НА ОМГ

Образцова математическа гимназия „Акад. Кирил Попов“ е едно от най-добрите училища в Пловдив и региона. Тук се обучават ученици с профил математика, информатика и чужд език. Едновременно с това към училището има две професионални паралелки: Системен програмист и Компютърен график.

Опитът на ОМГ в професионалното обучение започва още в далечната 1982 година. Гимназията е първото училище в страната с УПК – професия „Програмист“. Екип от гимназията, ръководен от директора по онова време Кирчо Атанасов, създава учебните програми за професията, включително и учебните програми по практиката за професията.

През 1998 година гимназията участва в проекти „Усъвършенстване на професионалното образование и обучение“ BG 9.06-01.01, по Програма ФАР и „Професионално развитие на учителите по професионално обучение“. Гимназията е първото училище, в което се осъществява обучение по професия „Програмист“ към споменатия проект по програма ФАР. Екипът от гимназията, който участва в проекта е участник във всички етапи от реализирането на проекта. Изработени са:

- Характеристика на професията
- Стандарт на професията
- Програми за обучение по модули в трите степени на обучение

➤ Оценъчни материали за трите степени по всички модули

Обучението по професията „Програμισ“ по проекта УПО – ФАР е в 3 степени:

Степен 1: Софтуерен оператор

Степен 2: Софтуерен сътрудник

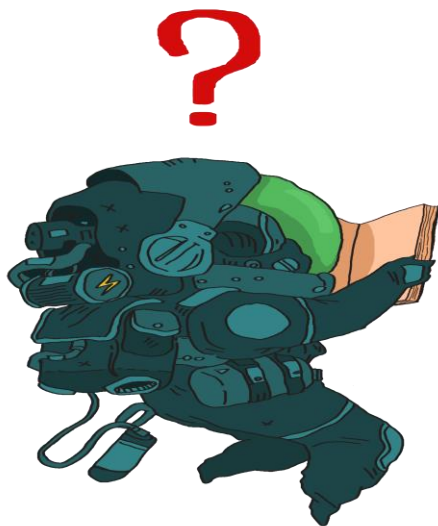
Степен 3: Софтуерен специалист

Екипът определя и компетенциите, тежестта на модулите и начина на оценяването по съответните модули от обучението по професията. ОМГ изработва „Система за контрол на качеството на обучението и оценяването“.

В проекта по професия „Програμισ“ са включени ОМГ „Акад. Кирил Попов“ - Пловдив и СМГ „Паисий Хилендарски“ – София. След първата година СМГ - София се отказват и проекта е завършен само от екипа на ОМГ – Пловдив. ОМГ е училището, което е в полза на всички останали училища в страната, които след време обучават ученици по професия „Програμισ“.

Консултант по проекта за професия програμισ по програма ФАР са специалисти от Ирландия.

ОМГ е основоположник в обучението по професията и е била учител на всички училища, в които в последствие се осъществява обучение по тази професия. Учебното съдържание на модулите се актуализира на всеки 2 години с активното участие на колектива от ОМГ, представители от МОН по професионално образование и участници от софтуерни фирми.

След приключването на проекта УПО – ФАР, в гимназията се обучават ученици по професия 523090 „Програмист“ с 2 и 3 степен. При приключване на обучението си учениците с държавни изпити по теория и практика защитават съответната специалност от 2/3 степен.

Сега ОМГ обучава ученици по професионално направление 481 „Компютърни науки“, професия 481020 „Системен програмист“, специалност 4810201 „Системно програмиране“.

Но както всяко друго българско училище, така и ОМГ не разполага със специализиран кариерен център. За кариерното ориентиране на учениците работят

педагогическият съветник и класните ръководители. Дейността им е в няколко направления.

С учениците от X и XI клас се прави семинар, в хода на който се маркират основните подходи в кариерното консултиране. Идентифицират се учениците, които желаят да се информират за съвременните професии и пазара на труда. За да им бъде съставен реалистичен план за бъдеща кариера, те се насочват за обучение в школа „Кариерно консултиране и личностно развитие” към ОДК.

В XI и XII клас учениците присъстват на семинари на различни български и чуждестранни университети, като им се предоставя пълна информация, относно програмите, стипендиите и възможностите за кандидатстване. След представянето учениците задават конкретни въпроси под формата на дискусия.

За програмата „Без свободен час” педагогическият съветник е подготвил тест за професионално ориентиране, който изследва приоритетите и интересите на учениците в различни професионални области - хора, процедури и системи, комуникации и изкуства, наука и техника. Чрез този тест се проследява поведенческият аспект в определени ситуации и се определя коя сфера съответства на индивидуалността на конкретния ученик.

В часовете на класа се прави тест „Професионално ориентиране”. Оценката за този тест е, че е интересен и сравнително улеснен за попълване както от по-малките, така и от по-големите ученици.

Всичко изброено дотук не може да покрие нуждата от качествено професионално ориентиране за всички

ученици. Само един педагогически съветник не е в състояние да покрие огромната нужда от консултиране и съветване. Работата по професионално ориентиране е строго специфична и включва много и разнородни дейности - диагностика на конкретни заложби у децата; консултиране на родители и ученици преди постъпването им в гимназията; работа с ученици след постъпване в гимназията; проучване пазара на труда; работа с фирми и осъществяване на връзка с бизнеса. Това би трябвало да е дейност за цял екип консултанти, които работят съвместно с местни центрове за кариерно консултиране и местни бизнес-компани.

Въпреки трудностите ръководството на гимназията полага усилия в тази посока като се включва активно и участва във всички европейски проекти и инициативи, свързани с кариерното консултиране и практики.

Директорът на гимназията активно търси информация по темата и обменя информация с директори на български и европейски училища, с цел набиране на опит и бъдещо прилагане на добрите практики в ОМГ.

Фактът, че се е породила нужда да бъде създаден проект на такава тематика говори за съзнателното намерение на ръководството на ОМГ да изработи методика за професионално консултиране на нашите ученици, както и активно да я прилага.

ПРОЕКТ „УЧЕНИЧЕСКИ ПРАКТИКИ“ И УЧАСТИЕ НА ОМГ „АКАД. К. ПОПОВ“, ГР. ПЛОВДИВ

През изминалата 2012/2013 учебна година, стартира проект засягащ професионалното образование и насочване на младите хора в подходяща посока. Проектът се ръководи от Министерството на образованието, като ОМГ „Акад. К. Попов“, гр. Пловдив, взема дейно участие както в направление „Студентски практики“, така и в направление „Ученически практики“. От една страна училището се явява работодател за млади кандидат-учители, които да натрупат педагогически стаж и технически опит в реални условия. От друга страна, училището играе роля на посредник между своите ученици от професионалните паралелки и работодатели, предлагащи стаж в подходяща среда и с насока, свързана с обучението на младежите. Акцентът на проекта от страна на ОМГ „Акад. К. Попов“ е към младежите от професия „Системен програмист“.

Ето и основните цели на програмата, която е съфинансирана от Европейския социален фонд:

Проектът има за цел постигане подобряването на качеството на професионалното обучение и образование и улесняване на достъпа до практическо обучение на системата на ПОО в национален мащаб чрез:

- Повече и по-добри възможности за практика в реална работна среда.

- Активно включване на бизнеса при разработването на програми за практическо обучение по професии.
- Подобряване връзката между резултатите от ПОО и потребностите на променящия се пазар на труда.
- Повишаване мобилността на гражданите и улесняване на комуникацията между работодатели и кандидати за работа и обучаващи институции.
- Улесняване прехода от училище към пазара на труда или висшето образование, чрез повишаване качеството на ПОО.
- Повишаване на квалификацията на обучаващите от системата на ПОО със специфични компетентности за организацията на практическото обучение в реална работна среда и в условията на оперативно партньорство с работодателите-партньори.

Основни изисквания по проекта:

В практиките се включват ученици на възраст от 16 до 21 г., обучавани във всички форми от професионалните гимназии, от общообразователните училища с паралелки за обучение по професии и от професионалните колежи, които по време на практиката не са в трудови правоотношения. Практиката е с продължителност 240 астрономически часа. За организиране и провеждане на практиките във всяко училище се сформира Екип по проекта, който включва:

- Функционален експерт организатор ученически практики – училищен директор;
- Училищен финансист – лице, което работи в счетоводството на училището с опит във финансово счетоводни дейности, доказана ефикасност при изпълнението на сроковете и текущото планиране на плащания;
- Консултант/консултанти на учениците за избор на практика - помощник директор по учебно-производствената дейност или учител по професионално образование и обучение от съответното училище или професионален колеж;
- Наблюдаващ учител – учител по теория или практика на професията от съответното училище или професионален колеж;
- За провеждане на практиките организацията – партньор предлага Наставник, който работи във фирмата, с опит по професията, отлично познаващ условията на труд.

Някои изводи от проекта.

Системата за кандидатстване от страна на учениците, студентите и работодателите е изцяло онлайн базирана. Това дава голяма гъвкавост на всички кандидати. На всички желаещи ученици от нашата гимназия, са били осигурени работни места, като някои от учениците са участвали дейно в работата на фирмата в напълно реални условия. Други фирми са дали на учениците „домашна

работа“ и реално не са им осигурили практика-каквато е целта на този проект.

Учениците, които споделиха, че са работили на място във фирмите, бяха много доволни и според тях това е било от огромна полза за тях-както натрупания опит, така и изключително полезните контакти, които са създали с работодателите и служителите. Някои от тях споделиха, че работодателите са им предоставили професионална литература, която все още използват и са запазили близките си контакти с работодателя. Учениците оправдано смятат, че един такъв стаж ще им даде предимство при кандидатстване за работа, а и увереност, че са запознати с естеството на работа и обстановката.

Учениците са провели своите практически стажове през летния сезон, не е била нарушена учебната дейност, а от своя страна младежите са били ангажирани да работят и са получили възможност да направят информиран избор за в бъдеще.

Работодателите също трупат позитиви: проекта финансира обучението на младежите, а собствениците на IT компании получават възможност да обучат и харесат лично свои бъдещи служители. Не е тайна, че в IT сектора в гр. Пловдив има недостиг на квалифицирани кадри. Това е чудесна възможност за работодателите да се запознаят отблизо с младите хора и да развият качествата, от които се нуждаят и двете страни.

Смятаме, че този тип практики могат само да бъдат от полза и за двете страни-за ученици и работодатели. Това е начин бизнесът в България да заяви конкретните си

нужди, а учениците да получават адекватна практическа подготовка. (2)

В момента към Министерството на образованието и науката има отворени още няколко проекта, финансирани от Европейския съюз: „Квалификация на педагогическите специалисти“, „Система за кариерно ориентиране в училищното образование“, „За по-качествено образование“ и др. (3).

Информация за актуалните проекти се получава от МОН и РИО-Пловдив, с който ОМГ поддържа традиционно добри отношения. В гимназията има назначен човек, който се занимава основно с координация на проекти, като това води до участието във всички подходящи такива.

Учители от ОМГ, участват активно в разработване на учебните програми по различни предмети, като между тях са информатика и информационни технологии, както и по професия програмист. Това се извършва съвместно с МОН и РИО.

Ръководството на ОМГ следи отблизо всички промени и проекто-промени в образованието, като анализира подобно ситуацията и дава навременни становища по важните въпроси. Търсят се механизми за гъвкава комуникация и решаване на текущи проблеми.

ИЗПОЛЗВАНИ МЕТОДИКИ. ПОПУЛЯРНИ ПРАКТИКИ.

Целта на настоящия проект е да се създаде методика за кариерно консултиране на две основни целеви групи: ученици на 12-13 години и 19 годишни младежи.

Както е видно, през последните години в България тази тема търпи сериозно развитие, като има подкрепата на ЕС.

За момента в ОМГ няма няма систематизирана методика за консултиране на учениците, ето защо този проект е на дневен ред.

В България от 6 години работят кариерни центрове, финансирани с европейски средства, чиято цел е именно информирането и обучаването на учениците при избор на кариера.

ПОПУЛЯРНИ ПРАКТИКИ И МЕТОДИКИ В БЪЛГАРИЯ

Център за кариерно развитие, гр. Пловдив

В град Пловдив, на ул. Алеко Константинов, 11 функционира Център за кариерно развитие. Във връзка с настоящото проучване проведохме няколко срещи с консултатнти от този център. Една от техните дейности е обучение по Програма за кариерно ориентиране, по проект „Система за кариерно ориентиране в училищното образование“, осъществяван с финансовата подкрепа на

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз.

Програмата е разработена, за да помогне на учениците да намерят отговор на въпроса: Какво ще правя след завършване на основно/средно образование и какви практически стъпки трябва да предприема за да постигна целта си? Програмата по кариерно ориентиране има за цел да помогне на учениците да:

- осъзнаят необходимостта от формирането на конкретни умения;
- придобият знания относно ресурсите и съществуващите възможности на образователната система за развитие на личните им планове;
- познават и прилагат основни стратегии за вземане на решение за избор на образование и професия.

Основни методи за обучение по програмата

Взаимно обучение – когато един от участниците преподава информация на свои връстници, то той я осмисля и запомня по-лесно. Този метод е особено ефективен за привличане на вниманието на останалите членове на групата и за спечелване на тяхното доверие.

Обсъждане – метод, който изисква диалог, чрез който водещият и участниците обменят информация, опит, мисли и идеи. В него се допуска задаването на въпроси и от двете страни.

Дискусия – метод на обучение за разрешаване на спорни въпроси, уточняване на противоречия, обобщаване и систематизиране на резултатите.

Конкретна ситуация – метод, който дава възможност на участниците сами да описват ситуации и да „извличат“ от тях проблеми, задачи и решения.

Мозъчна атака – методът на мозъчната атака (брейнсторминг) способства за групово решаване на творчески проблеми, осигурявано и облекчавано от редица особени похвати. Те са свързани с намаляване на критичността и самокритичността на участника, с което нараства неговата увереност в собствените възможности, в резултат на което се отключват механизмите на творческия акт.

Ролева игра – метод, изискващ включване в роля, която е различна от житейските с цел убедително представяне на определена ситуация. Този метод способства за скъсяване на времето като наслагва едно до друго събития, които се случват за продължителен период от време. Ролевата игра осигурява максимално емоционално въвличане на участниците, допуска възможност за връщане на ходове и апробиране на нови стратегии.

Всеки от посочените методи има собствен принос за реализиране на програмата, но водещият следва да се съобразява с правилото, според което използването на по-голям брой и по-разнообразни методи в едно упражнение повишава степента на включване и активност на учениците.

Друга дейност на ЦКО е организиране на училищни форуми по кариерно ориентиране. Но информация за това колко често и къде са провеждани тези форуми, липсва.

От центъра ни предоставиха три различни наръчника свързани с професионалното ориентиране.

Първият от тях е наръчник за тийнейджъри „Всичко, което искаш да знаеш за избора на професия и започването на работа” - Приложение 1. В наръчника е предложена постъпкова методика за ориентиране на младите хора на 13-14 годишна възраст за избор на професия и планиране на трудова кариера. Всичко е обособено в „5 лесни стъпки за избор на професия”

1. Определи какви са твоите заложби;
2. Изясни какви са твоите предпочитания;
3. Избери каква кариера искаш да имаш;
4. Избери професия / оцени добър ли е изборът ти;
5. Планирай подготовката си още отсега;

Този алгоритъм може да се приложи успешно при работа с тийнеджърите в процеса на професионалното им ориентиране в училище или от независими консултанти. Методиката е цялостна, под формата на обучение-игра и е подходяща за възрастните 13-19 години. Би могла да се използва от обучени преподаватели.

Вторият наръчник е „Наръчник на международните методи за групови занимания по професионално ориентиране” – Приложение 2

Този наръчник от методи за професионално ориентиране е предназначен за консултантите в сферата

на образованието и професионалното ориентиране, които предоставят групови консултации или обучение. Наръчникът съдържа изпитани методи от базата данни с насоки на Австрийската служба по обществената заетост (вж. www.forschungsnetzwerk.at), която е разработена от abif и също публикувана под формата на наръчници.

В своята съвкупност, методите от базата данни, които са представени, преподавани и анализирани, се отнасят до следните предметни области:

- Очаквания, взаимно опознаване, формулиране на цели;
- Ориентиране, Преоценка, Активиране и Мотивация: Навлизане в професията, избор на професия от гледна точка на пола;
- Справяне с вътрешната съпротива, конфликтите, фрустрацията и пасивността, методи за утвърждаване на личната отговорност;
- Избор на образование и професия;
- Практическо обучение;
- Развитие на социални компетентности;
- Професионална информираност, обработка на информацията, ориентираност на пазара на труда;
- Анализ на потенциала;
- Обучение за кандидатстване за работни позиции и намиране на работа;
- Край на курса: Перспективи и обратна връзка.

Всички методи, които са представени в наръчника, са достъпни в онлайн базата данни на интернет адрес www.naviguide.net, която включва функцията търсене по

критериите целева група, социална форма, тема, както и търсене по ключова дума.

Наръчникът е по-подходящ за ученици на около 19 години. Не е подходящо за ученици на 13-14 годишни деца. Той представлява напълно завършена методика за диагностика и активно обучение на младите хора. Всяка стъпка от наръчника е ясно обозначена, предвидени са учебни материали, описано е и нужното време за провеждане на всяка стъпка. Този материал би бил отлично средство за работа с ученици през последната им година на обучение в гимназиален етап.

Третият наръчник е „Концепции и практики за кариерно развитие. Наръчник за кариерни консултанти” - Приложение 3. Той е издаден по Проект „Стажантски програми за кариерни консултанти – модел на партньорство между студенти, работодатели и висши училища за развитие на конкурентоспособна работна сила” № BG051PO001-3.3.03-0058 като учебно помагало за кариерни консултанти.

Основното съдържание на документа е следното:

Първа глава. Кариерно развитие – възгледи и изследвания

Втора глава. Практически насоки за кариерно развитие;

Връзката между средното и висшето образование в Германия – пример за функционираща система по професионално ориентиране

Автобиографията – нашето първо „лице” пред бъдещия работодател; Мотивационно писмо; 11 златни правила за мотивационно писмо; Как да искаме

препоръки?; Как да подготвим резюме при кандидатстване за работа?; Стажантско портфолио; Някои полезни сайтове за България

Втора глава би могла да бъде от полза, с цел подготовката на учениците на 19 години за кандидатстване за стаж или работа.

Материалите биха се вписали успешно в гражданското образование да учениците и биха им дали солидна база на която да стъпят чисто документално. В момента в учебните програми тези въпроси не са засегнати и не се изучават, така че смятам този документ би могъл да бъде от полза, въпреки че не представлява цялостна методика както предишните два наръчника.

Проект „Система за кариерно ориентиране в училищното образование”

По европейска оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” проект 2007-2013г. са били изграден и центрове за кариерно ориентиране към РИО в повечето големи градове страната. Ето каква информация е поднесена на интернет сайта на един от центровете:

Кариерните консултанти предоставят специализирани услуги по кариерно ориентиране на учениците от всички видове и степени училища за областта, подпомагат методически педагогическите съветници, класните ръководители и учителите в областта на кариерното ориентиране на учениците и информират и консултират родители и граждани.

Изпълняват програма за обучение по кариерно ориентиране на учениците във връзка с прехода им от една към друга образователна степен и от образованието към пазара на труда на учениците от I до XII клас.

Предоставят актуална информация за:

- Структурата и видовете подготовка в училищното образование;
- Институциите в системата на средното и висше образование, предоставени по териториален признак и по области на образование и обучение;
- Характеристиките на професиите, профилите и специалностите, които се изучават в училищната система;
- Потребностите и изискванията на пазара на труда по данни на Регионалните служби по заетостта.

Осъществяват индивидуална, групова и диагностична работа с учениците от всички степени на училищното образование за подобряване мотивацията на учениците за учене, за познавателните и професионални интереси, нагласи и мотивация за професионална реализация и кариерно развитие. Оказват подкрепа за вземане на решения при прехода от една към друга степен на образование.

Развиват уменията на учениците за планиране на учебно и лично време, за кариерно развитие, за преодоляване на типични грешки, свързани с избора на образование и професия, за решаване на вътрешни конфликти, свързани с възможностите за образователна, професионална и личностна реализация. Провеждат

тренинги за формиране на умения за избор на образование и/или професия и подпомагат учениците в изпълнението на интерактивни упражнения по кариерно ориентиране. Участват и в създаването и утвърждаването на иновативни училищни практики за кариерно ориентиране на учениците.

Амбицията на екипа работещ в центъра е да бъде ценен, търсен и полезен помощник в разрешаване проблемите на подрастващите, свързани с кариерното им ориентиране и професионалното им развитие, както и да изпълни мисията на проекта, която се състои в създаване на предпоставките и условията за израждането на съвременна и ефективна система за кариерно ориентиране в училищното образование (4).

В София, центърът създаден по същия проект, поддържа *facebook* профил (<https://www.facebook.com/ckosofia>), който към октомври 2013 г. има 266 „харесвания“, доста малко като брой и говорещо за недостатъчна популярност. С подходящите усилия обаче, това може да стане много мощен инструмент, имайки в предвид как младите хора използват социалните мрежи през последните две-три години.

Във всички случаи обаче, създаването и работата на такива центрове не трябва да бъде само в рамките на единични проекти, желателно е това да стане държавна политика, като това отново ни връща до законите, уреждащи професионалното образование в България.

Методическо ръководство за ранно професионално ориентиране „Атрактивно професионално ориентиране за ученици“, – Приложение 4.

<http://www.avgproject.eu/siteBG/indexBG.html>

В този проект вземат участие няколко столични училища. На страницата на проекта в интернет са описани основните краткосрочни и дългосрочни цели. Най-общо е описан метода, по който се извършва обучение на деца-тридневен динамичен тренинг в релаксираща среда, групи от 20 деца. В Приложение 4 малко по-разширено е представен метода за обучение и диагностика на децата, но липсват учебните материали и документа не може да послужи като база за цялостно обучение.

Източникът може да се ползва за бъдещи контакти с участниците, обмяна на опит и заимстване на добрите им практики.

След провеждане на часове по професионално ориентиране е желателно от участниците да бъде поискана обратна връзка. В някои от методиките това е предвидено, а за тези, в които липсва можем да ползваме Приложение 5 - Анкетна карта за обратна връзка от часовете професионално ориентиране.

ПОПУЛЯРНИ ПРАКТИКИ В ЕВРОПА

Германия

В Германия правят диагностика на учениците още в 4 клас. На базата на тази диагностика децата се ориентират дали да се обучават в професионално училище или в гимназия. Професионалните училища са до 10 клас.

Има центрове по образователно училищно ориентиране. Специалисти съветници в Службите по професионално ориентиране са на разположение на ученици от втори цикъл на средното училище и студенти. Съветниците работят съвместно с учителите в училищата, а също и в бюрата по труда. В училищата работи и учител по ориентиране, като водеща е и ролята на класните ръководители.

В училищата има т.нар. програма за професионално ориентиране, която включва 5-7 часа седмично и е предназначена за 13-14 годишните. В някои провинции се изучава самостоятелен учебен предмет, а в други професионалното ориентиране се реализира в рамките на обучението. В училище се използва т.нар. карта на ученика (дава сведения за интереси и способности), а в общообразователните училища Програма за системна подготовка за избор на професия.

Службите по професионално ориентиране, чиято дейност е определена със закон, се стремят да влияят върху компаниите, които предлагат работа или места за подготовка в предприятия. В предвид се взема и общата

икономическа ситуация в региона, която влияе върху търсенето и подготовката на професионални кадри. Предвидено е посещаване на предприятия и придобиване на опит в реална трудова среда.

В Германия професионалното ориентиране в гимназиите се извършва от учител, (*berufsorientierungsgymnasium*), наречен *Bogy*, който не е задължително да бъде обучен предварително за това – учителите изявяват желание, директорът прави избор, след което учителят се развива като консултант.

В процеса по професионално ориентиране той разполага с множество справочници и разработена мрежа с „Бюра работа“ и приемащи организации. Всеки ученик реализира поне веднъж в годината (може и всеки срок) една седмица практика, през която разработва доклад (*Bogy-компас*) – форматиран като отделни листа на тетрадка, който би трябвало да стане част от портфолиото на учениците като „Моето професионално и учебно ориентиране“ („*Моето Bogy*“), което ги съпровожда от 9/10 клас до завършването.

Учениците трябва да създадат папка, в която да сложат портфолиото, след което да поставят отделните теми (например практика, учебно-информационни дни, професионална консултация и т.н.), където събират и всичко по посока професионален и учебен избор, постигнато чрез разработки, анализиране, търсене, дебатиране. В Германия тази дейност се заплаща от държавата и общините, като я внедрява в средното образование като неразделна част от него, продължаваща

през цялото обучение. Освен консултиране, те получават и практически опит и лично установяват „своята“ професия.

Англия

В Англия професионалното обучение също е до 10 клас. Общобразователните предмети, които изучават в професионалните училища, са английски език и математика. Всичко останало е обучение по професията.

Основната рамка на професионалното обучение в Англия е “What can I do?”, за разлика от рамката на гимназиалното обучение “What can I know?”.

Конкретен пример е Guildford College – професионален колеж за изучаване на различни професии, фризьорство, готварство, кетъринг. Повече информация може да намерите на интернет страница на колежа - <http://www.guildford.ac.uk>.

Наскоро имат въведена нова форма на обучение – „чиракуване“. Това е стаж в различни фирми, където учениците работят по професията си и получават заплата от 1000 паунда на месец. По време на тази практика учениците учат два дни седмично в колежа и работят три дни във фирмата. Линк към описание на чиракуването:

<http://www.guildford.ac.uk/Apprenticeships/ApprenticeshipsInSurreyHampshireAndSouthEast.aspx>

Учениците в колежа са разделени на две възрастови групи – 14-16 годишни и 16-19 годишни. В колежа има

кариерен център, който работи с младите хора с цел професионалното им ориентиране.

Естония

Осъществява се в структурите по образование и заетост. Има три професии:

- Кариерен консултант;
- Специалист по кариерна информация;
- Кариерен координатор в училище.

Кадрите придобиват квалификация по стандартите по проекти на ЕС, избираеми предмети в университетите, кратки подготвителни курсове към БТ. НРЦКК организира информационни и квалификационни семинари, международни учебни посещения съвместно с колеги от мрежата за обмяна на знания и опит.

Исландия, Латвия, Норвегия

Осъществява се в структурите по образование и заетост.

В *училищата* в:

Норвегия- назначените кариерни консултанти са предимно учители със специално образование, свобода при училищните методи, няма наложена методология;

Исландия – учители, по-големи ученици и родителски сдружения.

Латвия – няма специализиран персонал; учители, осъществяващи консултирането чрез образователните стандарти в учебните планове.

В *университетски* кариерни центрове в:

Исландия – дипломирани консултант-специалисти.

Латвия – автономност при определяне на услугите; информационни центрове за консултиране.

В *специализирани бюра* по заетост:

- Частни фирми за консултиране, планира се създаване на Национален съвет по кариерно консултиране (Норвегия);
- Бюра по труда (Исландия);
- Латвия- няма длъжност „кариерен консултант“, консултантските услуги осъществяват по вътрешни правила. Приложение 6.

В цитираното приложение се съдържа следната информация за професионално ориентиране в България, Естония, Исландия, Латвия, Норвегия, Румъния, Словения и Словакия.

Основните насоки, разгледани за всяка една държава са:

- Описание на системата: Видове институции участнички; Нормативна база по отношение регламентиране дейността на кариерните консултанти; Отговорни власти в средното и професионално образование;
- Подготвителни програми за кариерни консултанти;

- Въведени методологии за работа при кариерното консултиране;
- Методи за оценка/определяне на уменията;
- Финансиране на системата.

Документът може да се ползва за общо сравнение между системите в цитираните държави. Не съдържа методология за кариерно консултиране и насочване.

ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОРИЕНТИРАНЕ НА 13-14 ГОДИШНИТЕ

Кариерното ориентиране е продължителен процес, който започва от годините на предучилищното детство и продължава през целия съзнателен живот на човека. През различните етапи от жизнения цикъл на личността кариерното ориентиране има различни цели и задачи и се реализира с помощта на различни средства. То е насочено към развитие на цялостната личност чрез подкрепа на нейната автономия, формиране на реалистична самооценка и насърчаване на инициативността.

Етапи на кариерното ориентиране на учениците:

- *Осъзнаване на кариерата.* Етап на първите и най-ранни проекти за кариерно развитие, в контекста на добиване на обща информация за професиите на хората от най-близкото социално обкръжение, за

най-често срещаните професии в населеното място, в което живеят и за уменията, необходими за тяхното упражняване.

- *Изследване на кариерата.* Етап на проучване, апробиране и анализиране на примерен избор на възможности за лична кариера. В рамките на този етап се елиминират възможности, които вече не изглеждат подходящи или реалистични, а изборът започва да се конкретизира в няколко алтернативи. Формират се начални умения за планиране на кариерното развитие – умения за планиране на учебното и личното време, умения за търсене на връзка между индивидуалните особености с изискванията на желаното образование, умения за вземане на решение за продължаване в гимназиалната степен на образование, знания за преодоляване на типични грешки, свързани с избора на образование и/или професия. Проучването, апробирането и анализирането води до вземане на решение.
- *Подготовка за кариерата.* Етап на нарастващо себепознание до степен на способност за търсене на съответствие между изискванията на Аз-а и изискванията на професиите. Включва развитие на уменията за планиране на кариерата, знания за динамиката на пазара на труда, умения за решаване на вътрешни конфликти, свързани с възможностите за образователна, професионална и личностна реализация и др.

Задачи на професионалното развитие в училищна възраст

Подготовката за работа не се свежда само до избора на професионално училище или университет. Затова не е достатъчно да мислим за трудовото бъдеще на юношата само при завършване на основното и на средното образование.

Професионалното развитие на детето започва от най-ранна възраст и продължава през целия училищен период - с нещата, на които родителите го учат, с решението им дали даго дадат на детска градина и каква да бъде тя, дали да учи английски, балет, пиано, дали да спортува, с избора и завършването на всяко от учебните заведения, с решението до кое образователно ниво да стигне.

Не по-малко важна част от подготовката за трудова кариера е изграждането на трудовите ценности, онези нагласи и умения, които помагат или пречат на човека да открива и развива способностите си, да придобива нови знания и да извлича максимална полза от тях, да планира целенасочено и разумно своя жизнен път, да постига успешно целите си.

Каквото и да правим ние и нашите родители, училището, обществото – съзнателно или не, удачно или не – още от раждането си и през целия си живот се подготвяме за повече или по-малко успешна трудова кариера или за изпадане от трудовия свят. Но възрастта до 18 години, като период, който е специално

предназначен за подготовка на младия човек за житейския му път, има изключително голямо значение и за неговата професионална подготовка. Така че пропуснатото в тази възраст много трудно може да бъде наваксано по-късно.

Ролята на професионалното ориентиране

Изборът на професия е едно от най-важните решения в живота на всеки човек, което има много значими последици не само за самия него, но и за неговото семейство, а, в известна степен, и за цялото общество. Наблюденията показват обаче, че в повечето случаи този избор се оказва несполучлив.

Според едно проведено в САЩ през 1987 г. изследване 80% от хората смятат, че са направили грешен професионален избор, 50% са неудовлетворени от своята работа.

А последиците от извършването на неподходяща работа могат да бъдат много неприятни, както за самия изпълнител (от липса на интерес и неудовлетвореност до преживяване на неуспехи и понижено самочувствие, които могат да доведат и до по-тежки психични и здравословни проблеми), така и за много други свързани с него хора (работодатели, ръководители, колеги, подчинени, партньори, клиенти – материални щети и загуби от некачествена работа, организационни проблеми, конфликти).

Добрият професионален избор трябва да отговаря едновременно на способностите и предпочитанията на индивида, и на изискванията и възможностите на пазара на труда. За това е необходимо, от една страна, задълбочено себепознание (познаване на собствените заложби, знания, умения, личностни особености; интереси, желания, ценности), а от друга – много добра информираност за реалните възможности за обучение и работа (какви различни професии съществуват и какви качества са необходими за извършването им, какви са изискванията по отношения на квалификацията, доколко търсена е една или друга професия, какви са перспективите в развитието ѝ) т.е., за да направи добър избор, човек трябва да има много обширни и актуални познания по психология, професионална психодиагностика, образователна система и учебни заведения, професии, трудови отношения, трудови пазари – нещо непосилно за неспециалист.

При решаването на тази отговорна и сложна задача, хората – особено в детска и юношеска възраст - най-често действат хаотично и се намират под влиянието на много различни фактори: семейство, приятели, учители, социална среда, мода, материални възможности. Така че, изборът на професия обикновено е не съзнателно взето и сериозно обосновано решение, а компромис между различни желания и въздействия.

Целта на професионалното ориентиране, поставено на научна основа и извършвано от специалисти, е да помогне на детето/юношата и неговите родители да

направят добър професионален избор, който да отговаря едновременно на способностите и желанията на детето, на наличните ресурси, на изискванията на пазара и перспективите за намиране на работа.

Технология на професионалното ориентиране

Професионалното ориентиране може да се извършва под различна форма:

- Индивидуално с детето/юношата;
- С детето/юношата и неговото семейство;
- С група от деца/юноши.

Основни дейности на професионалното ориентиране:

- *Информирание*: предоставяне на значима и актуална информация за вземане на решения в образователен и професионален план; насочване към източници за допълнителна информация; съдействие за обработване и използване на информацията;
- *Оценяване*: използване на психологически тестове и игрови методи за установяване и оценка на професионално значимите качества, интересите, предпочитанията, ценностите на детето/юношата, факторите на неговото обкръжение;
- *Съветване*: даване на предложения и препоръки на децата/юношите и техните родители относно избора на учебно заведение и професия;
- *Консултиране*: разработване съвместно с клиентите на програма за професионално и

кариерно развитие на детето/юношата и оказване на подкрепа при осъществяването на програмата;

- *Тренинг за умения:* развиване на умения за себеизследване, планиране на професионалното развитие, себепредставяне и себеутвърждаване, общуване, ефективно учене.

***Професионалното ориентиране като средство за
превенция на училищния неуспех, отсъствията,
отпадането от училище, противообществените
прояви на децата и юношите***

При непрекъснато нарастващите изисквания, които пазарът на труда поставя към квалификацията на работещите, в условията на висока безработица, много деца отпадат от училище, броят на отсъствията е голям. Особено тежко е положението при ромите.

Получава се противоречие между увеличаващите се изисквания към търсещите работа и намаляващата мотивация за учене.

Причините за отпадане от училище са различни, безспорно финансовият фактор има голямо значение. Съгласно изследване на ПРООН от 2003 г., 1/5 от родителите роми не пращат децата си на училище, поради липса на подходящо облекло.

Но друга важна причина е, че - особено в основното и общообразователното средно училище - учениците много трудно могат да направят връзка между това, което трябва да учат и бъдещата им работа, техните доходи,

социален статус, самочувствие. В повечето случаи децата и юношите не могат да осъзнаят каква е практическата полза от заучаването на огромни количества информация, от дългите часове и години, прекарани в учебната стая.

Един сериозен проблем на българската образователна система е недобрата връзка с потребностите на икономиката от работна ръка с определена квалификация. А също и ниската степен на практическа подготовка за работа. Но това е проблем не само на българското, а на образованието изобщо, защото образователната система е инертна и консервативна, а съвременната трудова сфера – особено в страните в преход – се променя много динамично.

Обучението е най-ефективно, когато отговаря на реалната социална ситуация на детето/юношата и е свързано с ролите, които му предстои да изпълнява в бъдеще. Човек възприема и запомня само това, от което има нужда. Чрез осъзнаване на конкретната полза от образованието лично за тях, връзката му с реалността и с тяхната житейска съдба учениците се ангажират много повече в процеса на обучение. Така мотивацията за учене е много по-висока, отколкото при използване на принудителни мерки за задържане в училище.

РАБОТА С РОДИТЕЛИ

Родителите имат водеща роля при избор на учебно заведение и специалност при учениците след седми клас. В тази възраст, децата все още не са професионално

ориентирани, възможно е да са проявили таланти и наклонности, но обикновено родителите са тези, които вземат решение на този етап от живота на децата си. В училище не са предвидени тестове или обучения за кариерно насочване.

В България не е регламентирано в закона насочването и консултирането на учениците на тази възраст.

Реално деца и родители могат да получат адекватна информация в канцелариите на учебните заведения. Но колко родители разполагат с време и възможност да обиколят всички учебни заведения и доколко капацитета на училищата го позволява?

Под въпрос е също и доколко децата и техните родители , са действително запознати с реалните способности на децата, с това какво се крие зад определена специалност или професия, с реалното ниво на различните учебни заведения и т.н.

През последните години започна все по-често да се говори за кариерно ориентиране, но реално погледнато, родителите и децата разчитат на препоръки от познати, на рейтинга на училищата в своето населено място, който пък се определя от баловите на приемните изпити след седми клас.

По-скоро рядко се случва децата на 14 годишна възраст да имат изявени таланти и наклонности към определени умения и интереси. В този смисъл е изключително важно родителите, децата, а дори и

учителите, да получават системно и независимо кариерно ориентиране.

Логичен е тогава въпросът каква връзка се осъществява с родителите с цел информираност и подкрепа в този важен момент.

В повечето случаи-никаква.

Силната страна на ОМГ „Акад. К. Попов“ гр. Пловдив е отличния административен екип, подпомагащ кандидатите в гимназията. Училището разполага с трима високо квалифицирани и опитни помощник-директори. Те до голяма степен успяват да консултират и насочат родителите.

Слабата страна е липсата на предварително оповестена учебна програма, каквато предлагат например при кандидатстване в университет.

Направихме анкета за родители на наши ученици от професионалната паралелка „Системен програмист“ /виж Приложение 7/.

Изводите, които можем да направим от анкетата са следните: Родителите насочват децата си към тази професия, защото тя е престижна и децата могат да се реализират в бъдеще. Но в повечето случаи родителите нямат представа за учебните планове и модулите, които се изучават в тази паралелка. Същевременно родителите не знаят какви наклонности имат децата им, защото никога не им е правил подобно проучване. В помощ за правилното ориентиране на децата им, родителите смятат, че биха могли да бъдат хора, завършили тази специалност и успешно реализирали се като програмисти.

По отношение на учебните практики в софтуерни фирми, родителите смятат, че те са изключително полезни и би следвало учениците да стажуват на конкретни работни места през всичките си години на обучение.

РАБОТА С УЧЕНИЦИ

В България учениците на възраст 12-14 години не получават специализирано кариерно консултиране. Не се прави никаква диагностика и проучване на наклонностите и интересите на децата. Това не е заложено в образователните програми и е голяма слабост на българското образование.

За момента изборът на насока в професионално отношение на възраст 12-13 години се извършва от родителите.

Възниква въпросът: Как информация за професионалната паралелка „Програмист“ от ОМГ достига до учениците в 6-7 клас и техните родители? Проведохме анкета с ученици от 8 клас, които са приети през настоящата учебна година в професия „Програмист“ и са се обучавали само 2 месеца в гимназията. /виж Приложение 8/.

Общият извод от анкетата е, че децата не са били запознати предварително с възможностите, които предлагат професионалните паралелки. Никой освен родители и познати не са разговаряли с тях с цел консултиране за бъдещи професии. Избрали са професията, защото според тях тя им дава възможности за

развитие и бъдеща реализация. Нямали са никава предварителна информация за учебен план, модули, изпити.

Ясно е, че все още нямаме добре развита система за осведомяване на родители и деца за възможностите, които нашите професионални паралелки дават. Да, нашите професии са описани в стандартните справочници за кандидат-гимназистите, нашата гимназия е една от най-елитните в гр. Пловдив и това автоматично насочва вниманието на родители и ученици към нас, но има още много насоки и възможности, които могат да бъдат разработени, по отношение на професионалното образование, което предлагаме. Целта ни е да проучим добрите практики на професионалните училища в Англия, държава с несъмнени традиции и опит, и да ги приспособим и приложим при нашите условия. Целта е учениците и техните родители да бъдат навременно и пълноценно информирани какво, как и кога ще учат децата и не на последно място ЗАЩО това е правилната професия за тях и как това ще определи бъдещата им кариера и едновременно с това ще задоволи нуждите на пазара на труда.

ДЕЙНОСТИ, СВЪРЗАНИ С РАБОТОДАТЕЛИ

Интересна и важна страна за действителната работа на професионалното ориентиране на 13-19 годишните

ученици, са несъмнено бизнес фирмите, работещи в областта на ИТ и комуникациите.

Те диктуват нуждата от конкретни специалисти, те са тези, които ще наемат младите специалисти в бъдеще.

Възниква въпросът каква е връзката между училището, обучаващо младежите и конкретни ИТ фирми.

За момента, в ОМГ „Акад. К. Попов“ тези връзки се осъществяват основно по два начина: бивши възпитаници на гимназията поддържат връзка с ръководството и при подходящи проекти, предлагат подкрепа на ученици по подходящ начин; гимназията заявява участието си като участник в проекти на МОН или съфинансирани от Европейския фонд.

През последните две години, нашите ученици от професия „Системен програмист“, получиха възможност да упражняват професията си в реални условия в големи ИТ фирми. Това става възможно, благодарение на гореспоменатия проект.

Фирмите кандидатстват през интернет. Тяхната мотивация е доста добра. От една страна имат възможност да обучат бъдещи служители, да тестват техните лични и професионални качества, без да е нужно за момента да ги назначават, от друга страна по проекта получават заплащане за менторство.

До преди около 20 години, професионалните паралелки във възрастта 7-12 клас, са били силно обвързани с така наречените „практики“. Всяка професионална паралелка освен чисто практическите знания в гимназията, е имала задължителна практическа

работа в заводи или фабрики с подходяща за изучаваната професия насоченост. Така при завършване на професионална паралелка или техникум, ученикът е имал нужната подготовка, за да може веднага да започне да практикува професията си.

Днес, професионалните паралелки изучават учебните дисциплини в училище, но ако нямат късмета да тече специален проект, осигуряващ практики, те реално нямат досег с реалната бизнес среда и се оказват на пазара на труда напълно неопитни и неориентирани.

Това води до сериозната опасност, след като завършат професионална паралелка, младежите-или техните работодатели-да установят, че не харесват, не желаят или не могат да работят тази професия. За огромно съжаление в момента законът за образованието в България не дава свобода на действие на училищата. По никакъв начин извън споменатите проекти, училищата не могат да изпращат учениците си на стажове във ИТ фирми-това няма как да бъде регламентирано в учебната програма, тъй като тя е спусната и заложена от МОН и училищата нямат право и възможности да я променят.

Добре би било да се обмисли възможност за промяна в закона за образованието на РБ България, като се даде възможност на професионалните училища или такива с професионални паралелки да имат правата регламентирано да осигуряват стаж на своите възпитаници.

И не само това, би било хубаво, законът да предлага не просто възможност, а да стимулира и финансира такава

дейност, като осигурява на фирмите ментори финансови компенсации и данъчни или други подходящи стимули.

Синхрон между бизнеса и професионалното ориентиране на 13-14 годишните ученици в България като цяло липсва. Това води до дълбок дисбаланс между търсенето и предлагането на професионални квалификации на пазара на труда. Професионалното образование е недостатъчно гъвкаво, мобилно и адаптивно към многообразието от изисквания за подобряване на пригодността за заетост на работната сила.

Характерът, видът и съдържанието на професионалната подготовка не съответстват на потребностите от работна сила с професионално-квалификационна структура, адекватна на изискванията на пазара на труда. Системата на професионалното обучение не е достатъчно ефективна поради несъответствие между приема за обучение и реалните потребности на икономиката. Няма изградена информационна система с база данни за завършилите професионално образование, която да подпомага работодателите при наемането на работа.

Определянето на професиите и специалностите, по които се осъществява обучение в професионалните институции, не се основава в необходимата степен на резултати от проучвания на потребностите на пазара на труда. Налице е разминаване между реалните потребности на икономиката и нуждите на бизнеса и

държавната поръчка за обучение в професионалните училища.

Работодателите не участват достатъчно активно в процеса на професионалното ориентиране на младите хора на възраст 14-15 години. Няма активност по отношение на прогнозиране на потребностите на пазара на труда, както и по отношение на планиране и разработване на учебно съдържание. В повечето случаи бизнесът е изолиран от процеса на професионалното ориентиране и обучение.

Добре би било да се извършва предварителна съвместна работа между фирмите и училищата. Работодателите да предоставят актуална информация за тенденциите на пазара на труда, а училищата да работят за информираността на учениците. При избор на професия учениците да са наясно с възможностите, които предлага конкретната професия.

Необходимо е учебното съдържание на професионалните паралелки да се съгласува с изискванията на бизнеса. Фирмите да могат да предлагат промени в учебното съдържание, и по-конкретно в частта Практика на конкретно работно място. Да осигуряват стажове и практики и да привличат учениците в зависимост от техните интереси. Да ги мотивират за работа и обучават практически в реална работна среда. За тази цел трябва да се приложат ефективни стимули от страна на държавата към бизнес-компаниите.

Въпреки всички споменати проблеми ОМГ работи с известен брой местни фирми, където наши ученици

провеждат ученически практики за определено време. Най-добрият подход, който прилагат тези фирми, е чрез практики да въвлечат учениците в различни симулационни (специално за тях адаптирани (мини-)проекти) и реални проекти. Това ги доближава до реалната работна обстановка и ги подтиква към задълбочен интерес към материята.

В България за момента няма кариерни центрове към училищата, или онлайн портали за връзка между ученици и фирми.

Такива кариерни центрове съществуват в редица университети и те са от полза за студентите, но учениците в гимназиален етап все още не са обхванати.

ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОРИЕНТИРАНЕ ДО 19 ГОДИНИ

Младежите на 19 години след завършване на средното си образование избират дали и къде да продължат висшето си образование.

Наблюденията сочат, че много по-често се работи за професионалното ориентиране на младежите след завършване на средно образование, отколкото това се прави около седми гимназиален клас. За 18-19 годишните ученици се организират панаири на кариерата, сборки на работодатели, предлагащи стажове, информативни акции с печатни материали в гимназиите и други.

Повечето професионални гимназии вече поддържат трайни договорни отношения с фирми в съответната област. Така е и с ОМГ която е член на ИКТ Клъстер Пловдив и поддържа комуникация с над двадесет фирми в този сектор.

ПРЕДСТАВЯНЕ НА ПРОФЕСИИТЕ (РЕКЛАМА)

В момента в българските училища не се прилага системно представяне на професии и работодатели. Както е видно от направените с ученици и родители от професионалните паралелки на ОМГ, те не са потърсили и получили предварителна информация за професията, която ще изучават.

Разчитат изцяло на доброто име на училището и това е водещия мотив за записване в професионалните паралелки.

Слаба страна е липсата на предварително оповестена учебна програма, каквато предлагат например при кандидатстване в университет. При представяне на университетските специалности, в справочниците са описани учебните предмети, които ще се изучават през годините на обучение, както и техния хорариум. Ако се приложи за професионалните паралелки в училище би дало много по-голяма яснота на родители и деца, при избора на професия.

Това би могло да се направи в справочниците, интернет страницата на гимназията, facebook профила.

РАБОТА С УЧЕНИЦИТЕ

Учениците на 19 години са преминали гимназиалния етап на обучение и вече имат по-ясна визия за желана от тях професия. Те обикновено сами търсят информация за бъдещото си кариерно развитие.

В някои случаи в училищата се разпространява печатна информация за бъдещите възможности за обучение-плакати, каталози на чужди университети (за съжаление не и на български).

Проведохме анкета с ученици от 11 клас, професия Системен програмист. / Виж Приложение 9/. Голяма част от учениците (86%) са доволни от професията, която са избрали и възнамеряват да продължат висшето си образование в тази насока. Има обаче ученици, (14%) които са разочаровани от избора си в 8 клас и не желаят да продължат обучението си в Университет в същата професия.

Относно въпроса за по-качествено професионално ориентиране учениците посочват: Повече и по-разнообразна практика на конкретно работно място би им била много полезна за правилното им кариерно ориентиране. Учениците искат по време на практиките да им се възлагат реални проекти с програмиране на различни програмни езици - C++, Java, S#, CSS, HTML и др.

Освен това учениците желаят външни лектори от Университетите да изнасят лекции за програмиране на различни програмни езици. Това също би способствало за по-качественото им професионално ориентиране.

АКТИВНОСТ И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С РАБОТОДАТЕЛИ

Взаимодействието с работодатели се осъществява основно в рамките на европейски проекти.

Извън училище младите хора имат няколко други възможности:

Форуми за кариерно консултиране

На основание: ПЪТНА КАРТА, КАРИЕРНОТО ОРИЕНТИРАНЕ В БЪЛГАРИЯ 2009 - 2013 г. приета от УС на НАПОО на 18.02.2009 г.

Към Националната агенция за кариерно ориентиране (Дирекция "Кариерно ориентиране" в Националната агенция за професионално образование и обучение) се формира Национален форум за кариерно ориентиране в България.

За осма поредна година българска компания Джобтайгър ООД, основана от Българо-американския инвестиционен фонд (БАИФ) през 2000 г., като първият български професионален уеб сайт за подбор на персонал, организира ежегодни форуми за студентски стаж и кариера "КАРИЕРИ". Целта на Форумите е да среща младите специалисти и студентите с реалния бизнес, за да са подготвени за бъдещето и за да могат да изберат подходящата и вдъхновяваща ги кариера. Форумите са част от инициативите на организаторите за създаване на

благоприятна среда за развитието и запазването на младите специалисти в България.

В Пловдивския международен панаир традиционно се провежда панаир на кариерата, където отново присъстват представители на големи български работодатели.

В ОМГ се провеждат срещи между ученици интересувани се от програмиране и представители на компании в ИТ сектора, което е една положителна стъпка в посока кариерно ориентиране на учениците в ИТ сферата. Такива инициативи на обучаващи и работодателски организации трябва да станат част от обучението на учениците.

ПРАКТИЧЕСКИ МОДЕЛИ

Двете държави с най-ниска младежка безработица в ЕС са Германия и Австрия. При тях е развит т. нар. дуален модел на професионално обучение. При този модел учениците усвояват професия, основно работейки във фирми, а само малка част от учебното време прекарват в професионални училища, където се запознават с теорията.

Учебните планове или основните пунктове на образованието се съобразяват и нагаждат към изискванията на икономиката, а в предприятията учениците се обучават компетентно по специалността си или провеждат там стажовете и практиките си. Чрез общите проекти между училищата и икономиката, например дипломни проекти или проекти в рамките на

практическата фирмена работа, резултатите от научноизследователската дейност се прилагат в практиката.

Професиите, по които се предлага обучение, се определят от работодателските организации.

При дуалната система държавата плаща за професионалните училища, дава финансови стимули и данъчни облекчения на фирмите, които обучават ученици и въпреки това за обществото излиза по-евтино, отколкото да издържа безработни млади хора.

Учениците, избиращи дуалната система, прекарват 80% от учебното време във фирма, където усвояват професия работейки. В останалите 20% учат теория по съответната професия и общообразователни предмети в професионално училище. Трудът им се заплаща, а след края на обучението, което продължава от 2 до 4 години, са квалифицирани работници, които могат веднага да започнат работа или собствен бизнес.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НА ИНСТИТУЦИИТЕ – МОН, МТСП И РАБОТОДАТЕЛСКИ ОРГАНИЗАЦИИ

През последните няколко години взаимодействието между институциите отговорни за образованието и трудовия пазар се засилва. Проектите, които са свързани с професионалното консултиране предполагат съвместната работа на тези институции.

Както е цитирано в настоящия анализ, МОН е ръководител на няколко европейски проекта за кариерно консултиране. От своя страна работодателските организации търсят разрешение на проблемите на работодателите, един, от които е квалификацията и професионалната подготовка на ученици и младежи. Министерството на труда и социалната политика е държавният орган регулиращ законите засягащи трудовия пазар и социалната интеграция-третата страна в анализа на професионалното консултиране в България.

Доколко силни и продуктивни са връзките между институциите е трудно да се определи, факт е че темата за професионално консултиране търпи развитие.

РЕАЛИЗАЦИЯ НА УЧЕНИЦИ

Интересен е въпросът какви са критериите на младежите при избор на университет и как се информират те за възможностите.

През последните десет години голяма част от учениците от елитни гимназии отправят погледа си извън България. Чуждите университети все по-често разпространяват каталози и информация за дейността си в елитните училища. Изготвят се луксозни каталози, даващи пълна информация за специалностите, таксите и условията за учение.

В България все още не е прието учениците изучавали ИТ специалности да останат със средно образование и да

започнат работа веднага след гимназията. Може би до голяма степен това се дължи на факта, че им липса какъвто и да било стаж (в повечето случаи).

След завършване на 12 клас, учениците нямат необходимото самочувствие и подготовка, за да започнат търсенето на работа. Тяхната алтернатива е да кандидатстват в университет в България или чужбина.

В случай, че ученикът е учил „правилната“ за него професия в гимназията, той би продължил с подобна специалност в университета. Ако обаче не е бил на подходящото място, той би избрал съвсем друга насока за висшето си образование. Това противоречие би могло да бъде избегнато, ако съществуваше контрол над развитието на учениците в професионалните паралелки и училища.

Изключение е учениците от елитни училища да останат със средно образование, било то и с професионална насоченост. След завършване на гимназия, младежите не са добре ориентирани на трудовия пазар и нямат нужната практическа подготовка.

В настоящия момент Законът за образованието в Р България казва, че след като учениците бъдат приети в гимназии, техникуми, професионални паралелки след 7 клас, те остават в съответните до завършване на средното си образование (освен в случаите на административно наказание на ученици, от което следва преместване в друго училище). Няма никакъв механизъм, по който да се контролира дали всеки ученик е „намерил мястото си“. Съвсем логичен е фактът, че не всеки един ученик,

кандидатствал за професия „Системен програμισ“, реално знае в какво се състои обучението, както и самата професия. Би трябвало всяка година да се извършва атестация на учениците и проверка доколко са подходящи за тази професия. Учениците, които не покриват необходимите нива на професионална подготовка, би следвало да бъдат освободени, а местата им да бъдат заети от новокандидатствали ученици, с нужните умения и компетенции.

След обмен на опит с румънските ни колеги от гр. Крайова, те ни информираха, че всяка година техните ученици държат изпити по математика (поради математическия профил на училището), слабите ученици биват освобождавани, а на техните места постъпват нови ученици. Фактът е, че в резултат на тази практика, това е едно от най-елитното училище в Румъния, за което има силен наплив. Това обаче е заложено в техните закони и ето защо те могат да си го позволят-една добра практика, от която бихме могли да се възползваме.

Изводите са ясни: за добра реализация на младите хора , било то в университета или на пазара на труда, е нужно те системно да бъдат кариерно консултирани.

ТЕНДЕНЦИИ НА ПАЗАРА НА ТРУДА

В България все още е силно застъпено мнението, че за да успее човек в живота, да получава добра заплата, трябва задължително да има диплома от университет. Всички наши ученици имат планове да учат висше

образование-било то в България или чужбина. За момента професионалното образование не е достатъчно оценено или от по-успешните ученици, то се приема като трамплин към висшето образование.

Фактите обаче показват, че не малък процент от работещите в ИТ фирмите в България, не са довършили висшето си образование и реално нямат диплома. Те обаче са се насочили към ПРАКТИКУВАНЕ на професионалните си умения и след като и без диплома са получили високи постове с добри заплати, не виждат смисъла от това да се върнат в университета.

Някои от мениджърите в ИТ сферата от гр. София, които подбират персонал за големи международни компании, споделят: „Хората, които идват с дипломи от университета, на практика не могат нищо да правят. Трябва да ги обучаваме от самото начало. На интервюто вече не ги питаме за диплома, а директно им правим практически тест и който може на практика да работи, вземаме него.” Обикновено това са хора останали без диплома, които са изразходвали времето си за специализиране и практикуване и в резултат работят добре.

Тези тенденции са валидни не само за България. Струва си да се замислим, дали разковничето на българското средно образование не е именно отличното професионално образование.

За да има тази теория почва в България, са нужни много едновременни действия по всички точки описани в настоящия анализ. Първата стъпка към поставяне на

преден план на професионалното образование е регулярното информиране на деца и родители от ползите и връзката между доброто професионално образование и нивото на заплащане. Защото високи заплати в сферата на информационните технологии и информатиката получават добрите практики. Ако учениците и техните родители имат нужната информация и са убедени в реалните ползи от професионалното образование, то те ще бъдат много по-мотивирани и активни по време на образователния процес.

ГОТОВНОСТ НА РАБОТОДАТЕЛСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

Хората от бизнес средите, занимаващи се с ученически практики, обсъждат различни идеи за по-добра интеграция на учениците в бизнеса. Те предлагат да се изготвят проекти за ученици, част от които могат да бъдат на ниво стартова фаза - да съдържат само въвеждащ етап, а развитието на дадения проект да бъде оставено изцяло на учениците и тяхната креативност. По този начин учениците ще бъдат въвлечени във вземането на решения и поемането на отговорност, още от стартовата фаза на даден проект. През цялото време с тях да работят ментори и реални проект-мениджъри.

Друга бизнес идея е професионалното ориентиране за учениците да започва още преди постъпване в гимназия, а не чак след избора на специалност. За целта следва бизнесът, държавата и училищата да работят

заедно и да се организират кампании и прояви за по-голяма информираност на учениците - това важи особено за динамичните сектори, един от които е ИКТ (Информационни и комуникационни технологии). Различни информационни и демонстрационни кампании биха могли да се провеждат от специалисти с опит в ИКТ, евентуално в офисите на различните компании в съответния таргетиран регион, а защо не и на място в училищата, евентуално и като част от някои лекции по информатика и/или информационни технологии.

Не по-маловажно е оборудването на учениците с актуална техника и софтуерна обезпеченост (таблети, лаптопи, актуален софтуер). За целта е необходимо да бъде въведена подпомагаща схема (примерни решения са цени без ДДС за отделни продукти, по-ниски цени за ученици срещу съответен документ за самоличност, схеми за разплащане без лихви и допълнителни разходи, оборудване на зали с помощта на бизнеса в специализираните училища като ОМГ "Акад. Кирил Попов"). При наличието на съответната техническа и софтуерна обезпеченост, биха могли да се провеждат различни интерактивни обучения, въвеждането на индивидуални и групови задачи/проекти.

Някои от компаниите работят с местни професионални училища и Факултета по математика, информатика и информационни технологии към ПУ "Паисий Хилендарски". Евентуалното създаване на една обща платформа с участието на университет, училища и компании, би довело до по-добра информационна

осведоменост на учениците от специализираните паралелки и до логичен избор на направление в областта на ИКТ. За компаниите е важна интеграцията на учениците в бизнеса, както и по-добрата информационна осведоменост, т.е. разкриване на възможностите в областта на ИКТ на учениците и на техните родители. Последните следва да бъдат въввлечени в цялостния процес по професионално ориентиране на техните деца. По-голямата осведоменост и ангажираност на възрастните относно възможностите на ИКТ сектора води до това, учениците да проявят по-голям интерес и търсене на възможности за практики и допирни точки с бизнеса. За целта следва да се разработят специални програми за ангажирането на описаните страни в посочения процес. Важно за бизнеса е откриването и подпомагането на талантливите/напредналите ученици в сектора. В тази посока, следва да се търси и подпомага взаимната работа на учителите по информатика и информационни технологии и бизнеса. По-добрата и редовна комуникация между страните и евентуалното участие на специалисти от бизнеса в учебните часове би дало тласък на описаната тематика.

СТЪПКИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОРИЕНТИРАНЕ

За подобряване на професионалното ориентиране е необходимо да се извърши последователна и целенасочена работа. Да се разработят модели на

партньорство между отговорните и заинтересовани институции – училищата, работодателските организации и бизнеса, държавната и общинската власт.

Да се разработят иновативни практически модели за кариерно ориентиране на учениците.

Да се проследи развитието на човек още от ранните години на детството му. Заложбите на отделната личност, според биолозите, са факт още при раждането му. Но дали те ще бъдат открити и доколко ще бъдат развити, е въпрос на проучване и целенасочена работа през периода на растеж и ученическите години на младия човек.

Психологически детски тестове, направени в началните училищни класове, биха могли да дадат базисна представа към какви дейности детето проявява интерес. Децата могат да бъдат стимулирани да участват в интересни за тях дейности и занимания; да изразяват предпочитание към определени видове дейности; да формират умения за общуване и работа в екип; да събират информация за различни професии.

На по-късен етап (около 14 години) допълнителни проучвания биха дали по-добра представа за насоките на младата личност и неговите заложби. Ученикът попада в определена категория – добро логическо и аналитично мислене, добри музикални способности, добри лидерски умения, алгоритмично мислене и т.н. Учениците могат да бъдат стимулирани да разширяват и задълбочават информацията си за професиите и за света на труда; да проучват възможностите и алтернативите за обучение и квалификация, които предлага образователната система;

да формират умения за свързване на личностните си характеристики (интереси, способности) с желаното кариерно развитие; да формират умение за вземане на решения за избор на вид училище за продължаване в гимназиална степен.

В последните гимназиални класове (19 годишни) учениците да се насочват към създаване на умения за вземане на решение за избор на професия и търсене на работа; самостоятелно планиране на възможностите за образователна, професионална и личностна реализация и за кариерно развитие; насърчаване и стимулиране на учениците да представят своите умения пред представителите на местния и регионалния пазар на труда; осъществяване на преход от образование към заетост, навлизане и адаптиране към нова работна среда.

Да се създадат местни служби за професионално ориентиране, които да осъществяват връзка между училище, родители и бизнес. Да изградят информационна система, включваща база от данни с наличните училища и професии и кадровите изисквания на бизнеса. Тази система да се актуализира в зависимост от промените в пазара на труда. На базата на отчетени липси да могат да се предлагат откриване на нови професии, изучаване на нови модули в дадена професия и актуализиране на учебните планове. Местните служби да имат ясна представа за пазара на труда, да посредничат между фирмите и училищата, да имат право да предлагат и сключват договори между училища и бизнес компании.

За професионалните училища и училищата с професионални паралелки да се определят „Дни на отворените врати“, в които родители и ученици могат да посетят училищата, лично да разгледат училищната база, кабинетите, спортната база; да получат информация какви предмети се изучават и какъв е учебния план на професията; как се постъпва в това училище; каква диплома и квалификация придобиват учениците след средното си образование; какво ще работят; възможности за реализация и др. Едновременно с това консултанти от местните служби за професионално ориентиране целогодишно да осъществяват връзка между родители и училища, и да разясняват пред обществеността тенденциите за пазара на труда.

Да се създаде „Карта на ученика“, където да бъдат отразени заложите на ученика, интересите му, подходящата бизнес-среда за реализацията му, бизнес-компаниите с подобен тип дейност, препоръчителна професия. Тази карта да се попълва за всяка учебна година и при завършване на средното образование ученикът да има ясна представа за своите заложи, а също така къде и как може да се реализира. Възможно е оформянето на портфолио на ученика с насока „професионално ориентиране“ по пример на Германия.

Да се създаде регламентирана система от учители-консултанти в училищата, които да извършват методично консултиране и обучение на учениците още от 4 гимназиален клас. За справка могат да се ползват Приложения от 1 до 6. Крайния продукт от тези

консултации и обучения да бъде професионално портфолио на ученика.

ОПИТА НА ПАРТНЬОРИТЕ ОТ АНГЛИЯ

Асоциацията за кариерно образование и ориентиране е изработила една нова рамка за ориентиране в кариерното и професионалното образование в Англия. В сърцевината си това е набор от препоръчителни образователни резултати от ключова фаза 2, ключова фаза 3 и 4 и образование след 16 годишна възраст. Ориентирането включва съвети относно организацията, ръководенето и управлението на кариерното и професионално образование.

Какво означава кариерно и професионално ориентирано образование?

Широко приетите дефиниции за кариерно и професионално ориентирано образование залагат на:

Кариерно образование - помага на младите хора да развият знанията, квалификацията, и уменията, от които се нуждаят, за да направят успешен избор и да успеят да преминат от обучение към практика.

Професионално ориентирано обучение - предоставя възможности на младите хора да развиват знания и квалификация необходими за работата и предприемачеството, да развиват умения за бизнес и добра реализация на пазара на труда и да се учат директно от практиката и бизнеса.

Асоциацията за кариерно образование и ориентиране като макрорамка обединява тези две описания в една дефиниция

Кариерното и професионално образование описва

предвидените планове на колежи, училища и техните партньори да осигурят на младите хора обучение относно кариерното развитие, и квалификацията в работна среда, така че те да могат сами да управляват развитието си и да вземат важни за живота си решения, които да допринесат за техния собствен успех и за успеха на другите.

ОБОСНОВКА ЗА НОВАТА РАМКА

Младите хора в нашите училища и колежи днес се сблъскват с бъдеще, което ще бъде много по-различно от времето на техните родители и учители. С увеличаването на възрастовата граница на задължителното образование на 17 години през 2013г. и на 18 години през 2015г. началната фаза на образованието ще продължи повече години.

Възможностите при гимназиалното образование и професионалните практики бързо ще се увеличат. Хората ще трябва да учат и разширяват способностите си през целия живот. Професионалният път ще изисква по-честата смяна на едно работно място с друго за разлика от предходните поколения и ще се разшири до по-късна пенсионна възраст. Кариерната реализация през 21ви век ще бъде много по-различна от тази през 20ти век. За да се намери подходящата работа ще се изисква разбиране и изграждане на способности и лични качества за планиране и развитие чрез учене и работа. Достъпът до експертно и навременно кариерно насочване е важна част от обучението, но само с подкрепа за избора на учениците и дискусии няма да се постигне желаните ефект. Младите хора също се нуждаят от знания и способности развити чрез кариерно и професионално ориентирано образование, за да се възползват максимално от предоставените кариерни насоки, за да могат да планират собствените си кариерни реализации. Ефективното кариерно и професионално обучение допринася също и нарастващото участие и подобряващата се социална мобилност на младите хора в затруднение.

До сега тези аспекти на учебната програма са описани, организирани и предадени по различни начини, в зависимост от гледната точка и приоритетите на управляващите на национално, местно и училищно ниво. Рамката на асоциацията на кариерното образование и развитие обединява теоретичната и практическата част на учебната програма в кариерно и професионално образование и съчетава и трите цели на кариерното образование (самоусъвършенстване, кариерно проучване и кариерно управление) с трите разклонения на професионалното обучение: учене за работата, учене в

процеса на работа и учене чрез работа. Професионалното и кариерното образование започва в началното училище и продължава през всичките години на гимназиалното образование и на етапа след 16 годишна възраст. Уменията необходими, за вземането на подходящи решения и осъществяването на преходи от една професия към друга се усъвършенстват през същия този етап.

ВРЪЗКАТА С КАРИЕРНОТО ОРИЕНТИРАНЕ

От септември 2012 г. училищата имат задължителен статут да осигуряват независимо и безпристрастно ориентиране за техните ученици на възраст 9-11 години използвайки външни източници. Правителството обмисля да разшири това задължение от 8 до 13 годишна възраст.

Кариерното ориентиране играе важна роля при помагането на хората да вземат подходящите за тях решения относно работата и обучението, но за да има ефект от това младите хора трябва да знаят и да могат да намират информация и да я използват максимално качествено. Те също се нуждаят от способности да откриват нови възможности за успешно кандидатстване и промяна на работното място. Ето защо училищата, коледжите и другите образователни институции трябва да допълнят кариерно си ориентиране с кариерно и професионално образование планирано в рамките на учебната им програма.

За кого е предвидена рамката?

Рамката е направена, за да подпомага училищата, коледжите и образователните институции осигуряващи

професионално образование в учебната си програма. Тя принципно е написана за водещи звена в кариерното развитие и други важни фактори в образоването и също може да бъде от полза за съветници по кариерното развитие партньори на образованието от страна на бизнеса и специалисти по професионално развитие.

Как е разработена рамката?

Разработването на рамката е проведено от Асоциацията по кариерно образование и ориентиране и е била обект на широки консултации с практикуващи. Рамката силно се опира на водещи практики действали в миналото в Англия и в други части на Великобритания.

Рамката от образователни резултати е представена като инструмент за проверка на учебните програми, планирането им и преразглеждането им. Не е определена да бъде задължителна. Предполагаемите резултати са предложени на училища, колежи и професионални образователни центрове, като начална база за развитие на съдържанието на техните учебни програми за кариерно и професионално образование. Важна стъпка е да се подчертаят онези резултати, които предоставящите професионално образование институции считат за приоритетни за техните ученици. Изразните средства могат да бъдат перефразирани на места така, че да помагат на учениците да разбират лесно въпросите при проучването. Списъкът от резултатите получени при проучването за професионалните възможности на децата може да бъде използван, като основа за препразглеждане на съществуващите програми и също за планиране на какво да се включи и къде да се постави професионалното обучение в учебната програма.

Основни черти на рамката

Рамката е конструирана около три важни области на кариерното и професионално образование:

- Самоусъвършенстване чрез кариерно и професионално образование;
- Добро разбиране на кариерните възможности и света на професиите;
- Развитие на уменията за успех в кариерата и професионалната квалификация.

Обосновката на този проблем цели да даде възможност на училищата да проектират и създадат широка, балансирана и качествена програма за професионално обучение, която да бъде насочена към конкретните способности на младия човек и да бъде от значение за живота му.

Области на кариерното и професионално обучение:

Трите главни области са:

- Самоусъвършенстване чрез кариерно и професионално образование.

Участието в кариерните професионални образователни дейности дава на личността ценни възможности да открие повече неща за себе си: коя е тя, как тя се променя и каква евентуално ще стане. Тя също може да открие какво я вдъхновява, как да постига успех и с какво може да бъде полезна. Добре избраните и добре проектирани дейности правят личността по-мотивирана и ѝ дават възможност да поема по-големи

отговорности за собственото си образование, развитие и успехи.

- Познаването на света на кариерите и професиите.

Самоизпитването и изучаването на света на кариерите и професиите са двете страни на една и съща монета. Разглеждането на проблема отвън и от вътре заема централно място в сравнителния процес тогава когато личността се изправи пред преценката къде може да се впише, какво може професионалният свят да ѝ предложи и какво тя може да предложи в замяна. Погледът отвън обхваща разбирането на кариерата и кариерното развитие, добиване на полезни впечатления за професиите и професионалния живот, разбирането на бизнеса и икономиката, информираността за правата и задълженията на работниците и проучването на различните възможности.

- Изграждане на умения за постигане на успех в кариерната реализация и професионалната квалификация.

Учениците трябва да се сдобият и да развият редица умения за управление на собствените си професии и да се подготвят за наемане и самонаемане. Те, например, трябва да знаят как да достигат до източници на информация и как да ги използват, как да изготвят планове и как да ги следват. Учениците също трябва да могат да се сдобиват и демонстрират способностите, които допринасят за качеството на бизнеса на техния работодател или на техния собствен бизнес ако са самонаети. Същевременно им се дава и възможност да разгърнат собствения си потенциал за постигане на удовлетворение и успех в собствения си живот. Знанието къде и колко да инвестират в собственото си образование

през целия си живот може да им помогне да постигнат целите си.

Трите области могат допълнително да бъдат подразделени на 17 специфични елемента на обучение. Можете да прочетете за тях в раздел 2-ри. Това ни дава матрица от 17 формулировки на учебните резултати от кариерното и професионално обучение за всеки стадии от образованието (ключови стадии 2, 3, 4) и за втори гимназиален етап (след 16-годишна възраст). Факторите, които направляват избора върху какви елементи трябва да се фокусираме са:

- Възможността да се подчертават важни елементи на кариерното и професионално обучение, които не винаги получават вниманието, което заслужават;
- Свидетелствата за това, което работи могат да подобрят развитието на младите хора, техните постижения и крайните им цели;
- Важността да се поддържа рамката в обработваем вид;
- Да се създадат към учебната програма „вратички” във всички нейни аспекти така, че младите хора да бъдат улеснени и мотивирани по време на тяхното професионално и кариерно обучение.

Елементи на кариерното и професионалното обучение		
Елементи на кариерното и професионалното обучение	За какво се отнася?	Защо според нас е важно?
<i>Самоусъвършенстване чрез кариерно и професионално образование</i>		
Самоосъзнатост	• Качества, умения, отношения и ценности, нужди и интереси, таланти, постижения • Собствен образ и идентичност. • Увереност и самочувствие • Самопознание • Структурирано преглеждане и анализ	• Подкрепена на теория: теория за кариерното развитие (Доналд Супер), социално-когнитивна кариерна теория (Лент, Хакет и Браун), социален конструктивизъм и теория за обработването на кариерната информация (акцент върху метапознанието), структура на професионалния живот-

	• Лични творения • Житейски роли	разказни подходи • Лошо самопознание влияе върху качеството на решенията и автобиографиите
Самонасочване	• Самоефективност • Саморегулация • Същинска мотивация	• Подкрепено от социално-когнитивната кариерна теория • Подкрепено от изучаването на емоционалната интелигентност, мотивационни стилове
Самоусъвършенстване на ученика	• Осъзнаване на предпочитанията за учебен стил • Способност за учене по различни начини и в	• Повишаващо се постижение • Обща теория за обучението • Експериментална учебна

	различни среди • Подготвяне на младите хора за учене през целия живот • Включване в анализ и разглеждане	теория. Колб
<i>Познаването на света на кариерите и професиите</i>		
Изучаването на кариерите и кариерното развитие	• Концепцията за кариера • Кариерни метафори (Инксон) • Кариерни схеми (Хопсън) • Процеси на кариерното развитие, включително кариерно развитие на работното място • Кариерата като измерение на гражданството и	• Учениците виждат връзката между тяхното образование и професионалната им реализация в живота сега и в бъдеще • Хората могат да очакват много повече промени в посока на кариерното си осъществяване отколкото до сега

	доброволчеството • Взаимосвързаност на житейските роли • Развиване на личните гледни точки относно предизвикателствата и противоречивите въпроси отнасящи се до кариерите	
Подробно проучване на работата и професионалния живот	• Икономическа и благотворителна работа • Как работи пазара на труда • Полза от работата • Удовлетворение от работата • Баланс между живот и работа • Пълно работно време,	• Свидетелства от проучвания на работодателите върху подготвеността на младите хора • Променящите се технологии трансформират съществуващите работни дейности, като създават нови

	почасова работа, плаващо работно време, на смени, нощна работа • Работа на ротационен принцип • Надомна работа • Консултации, свободна практика и работа за себе си • Организационна култура • Работни роли	практики, които водят до съкращения • Младите хора трябва да осъзнават нови начини на работа
Понятие от бизнес и индустрия	• Как функционира бизнеса • Функционални области • Социалната отговорност на бизнеса • Икономически концепции напр. Търсене и предлагане	• Учениците трябва да разберат ролята на бизнеса и икономиката в създаването на националното богатство • Учениците трябва да бъдат запознати със стремежа към устойчиво икономическо

		развитие
Проучване на професиите и на информацията за трудовия пазар	• Професии • Професионални сектори • Входни изисквания • Свободни работни места • Местен и регионален трудов пазар • Тенденции, например: световен пазар, нови технологии, защита на околната среда	• Наличието на информация е от ключово значение за избора на кариера от страна на младите хора
Оценяване на равенството индивидуалността и приобщаването	• Закон за равенството 2010 г. • Въпроси свързани с пола и други въпроси отнасящи се до защитените характеристики • Зависимост между работни	• Доказателства за влиянието на различията на социалния, културния и икономическия капитал • Вредните ефекти от създаването на стереотипи и

	места и заплати • Техники за предотвратяване на некоректността	дискриминация • Продължителни свидетелства за постоянна дискриминация на работното място • Социална мобилност и социална справедливост • Бизнес среда за равенството индивидуалността и приобщаването
Обучение по безопасност на труда и безопасни условия на труд	• Здраве и безопасност • Ергономичност • Организация на работа • Права и отговорности на работното място • Превенция срещу	• Инциденти и злополуки на работното място

	експлоатация на работното място	
<i>Развиване на способности за успешна кариера и професионална реализация</i>		
Максимално облагодетелстване от информацията, съветите и насоките относно кариерите	• Информационни способности например: откриване, селектиране, организиране, представяне, оценяване • ИКТ способности, например: търсене, съхраняване, кодиране на информацията • Фактическа/обективна срещу рекламна/пристрастна информация • Намиране и преценяване на информация съвети и	• Липса на информация, институционални бариери пред информацията и сигурния избор на ученика • Данните на информационната агенция ЙЕЛИС показват, че има отдръпване от официалните източници на информация към неофициални източници от 1997г. • Предизвикателство представлява за младите хора да използват тези източници

	насоки и използването им • Подготовка за предстоящи интервюта за кариерно развитие/работа в малки групи	ефективно.
Подготовка за професионална реализация	• Основни способности: грамотност, работа с числа и ИКТ • Социални умения, напр: обслужване на клиента, работа в екип, структуриране на времето • Отношения, напр. бизнес осведоменост, работа според високи стандарти, глобално мислене • Стаж и доброволчество	• Подкрепена от теорията за работната настройка • Правителствена стратегия за умения и заетост

Показване на инициатива и предприемачество	• Да бъдеш предприемчив и като служител и като самонает • Социални инициативи • Предприемачески умения, напр.: вземане на решения, лидерство, управление на риска • Предприемачески качества и отношения, напр.: отвореност към нови предизвикателства, самоупование, адаптивност, постоянство, мотивираност и решителност, гъвкавост, креативност, способност за импровизации, увереност,	• Младите хора трябва да бъдат по-предприимчиви при управлението на собствените си кариери. • Принос на предприемчивостта към икономическия растеж
---	---	---

	инициатива	
Развиване на способността за управлението на личните финанси	• Функциите и ползването на парите • Управление на парите и личните финанси • Данъци, национални застраховки, пенсии и платежни квитанции • Да бъдат критични ползватели на стоки и услуги • Управление на финансовия риск • Държавно финансиране на обучението • Възвращаемост на инвестициите	• Увеличена цена на висшето образование • Необходимост от финансова грамотност в съвременния свят и особено при извършване на транзакции по интернет
Определяне на избор и	• Знания за квалификациите	• Добро познаване на

възможности	и начините за постигането им • Създаване на връзки • Преговаряне	кариерността, структурата на възможностите и теориите на вероятностите
Планиране и решаване	• Поставяне на цели • Планиране на дейността • Стиллове и стратегии на вземане на решения • Решаването на проблеми • Влияния/мрежи на подкрепа	• Учениците се нуждаят от способности, за да открият значимост в главните фактори, които те обмислят при избирането на главните предмети, а именно полезност на бъдещата кариера интерес / удоволствие и осъзнаване на техните способности по предмета • Възможността от реалистично високите стремежи

		• Важно да има добър планов процес и фактически план
Извършване на кандидатстване и подбор	• Автобиография, формуляри за кандидатстване, писма за кандидатстване • Собствено проучване и кандидатстване онлайн • Интервюта • Селективни методи на втори етап • Водене на статистика	• Доклади на работодателите за неподготвеността на младите хора

Управление на промените и преходите	• Стратегии за провеждане на ефективни преходи • Типове преходи, напр.: промяна на училище, започване на стаж, постъпване в университет, промяна на работното място, съкращения, пенсиониране	• Честотата на решенията и преходите е явление валидно през целия живот
-------------------------------------	--	---

Пълният списък от образователните резултати за всяка фаза може да видите в следващата част на материала

Ключова фаза 2, учебни резултати

	Формулировка на учебните резултати	Постигнати резултати
1	Да описвате характера си, в какво сте добър и какво обичате да	

	правите	
2	Да говорите позитивно за това, което бихте искали да правите	
3	Да определяте точно какво харесвате от дейностите свързани с кариерното и професионално обучение	
4	Да бъдете запознат с различните начини за наблюдение на кариерите на другите хора и как те се развиват	
5	Да осъзнавате това, че хората приемат по различен начин професията, която практикуват	
6	Да описвате местен бизнес, как той се развива, как се управлява и продуктите или услугите, които предоставя	
7	Да описвате главните видове заетост във вашия район сега и в миналото	
8	Да осъзнавате това, че вие и други хора имате равни права за достъп до образование и работа.	
9	Да знаете как да се пазете, когато работите и какво прави закона, за да защити работещите деца от експлоатация	
10	Да имате информация за помощта, с която разполагате и как да я	

	използвате максимално ефективно	
11	Да откривате ключовите качества и умения, които работодателите търсят	
12	Да показвате как можете да бъдете предприемчив	
13	Да показвате как можете да вземате разумни решения за пестене и харчене	
14	Да използвате максимално информацията за възможностите си за гимназиално образование	
15	Да знаете как се правят важни планове и как се вземат важни решения внимателно	
16	Да знаете как да правите добро впечатление когато кандидатствате за работа	
17	Да знаете как да се справяте с трудни преходи	

Ключова фаза 3. учебни резултати

	Формулировка на учебните резултати	Постигнати резултати
1	Да описвате себе си, вашите силни страни и предпочитания	

2	Да развате собствената си история за това какво правите, за да постигнете напредък, да увеличите постиженията си и да подобрите благосъстоянието си	
3	Да обяснявате как сте се възползвали, като ученик от дейностите по кариерно и професионално образование и от стажовете	
4	Да описвате различните начини за наблюдение на кариерите на хората и как те се развиват	
5	Да определяте различните видове работа и защо удовлетворението на хората от техния трудов живот варира	
6	Да описвате организацията и структурата на различните видове бизнес	
7	Да бъдете информирани за това какво представлява информацията за пазара на труда и с какво тя може да бъде полезна за вас.	
8	Да откривате как да се противопоставяте на налагането на стереотипи и дискриминация, които нанасят вреда на вас и на тези около вас.	
9	Да бъдете информирани за законовите и подзаконови нормативи актове отнасящи се до разрешения брой работни часове за млади хора и за разрешените видове работа и да сте усведомени как да намалите рисковете за здравето и да осигурите безопасността за вас	

	и останалите.	
10	Да определяте и да се възползвате максимално от личната ви ситема за помощ и подкрепа включително как да си осигурите достъп до безпристрастна кариерна информация, съвети и насоки, от които се нуждаете	
11	Да разпознавате качествата и способностите необходими за професионална реализация и да предоставяте доказателства за качествата, които сте показали в и извън училище.	
12	Да уточнявате кога използвате качествата си и способностите си, за да бъдете предприемчив.	
13	Да показвате, че можете да управлявате личен бюджет и да допринасяте за домашния и училищния бюджет.	
14	Да обръщате системно внимание на отворените за вас възможности, когато стигнете до момента на вземане на решение	
15	Да знаете как да преговаряте и да правите планове и вземате решения внимателно, за да си помогнете с добиването на квалификацията, уменията и опита, от които се нуждаете	
16	Да знаете как да се подготвяте и представяте добре когато преминавате през процеса на селекция	
17	Да показвате, че можете да бъдете позитивен гъвкав и добре	

	подготвен за моментите на преход в живота ви	
--	--	--

Ключова фаза 4, учебни резултати

	Формулировка на учебните резултати	Постигнати резултати
1	Да разпознавате това как се променят, какво имате да предложите и какво е важно за вас	
2	Да бъдете позитивен относно вашата собствена история и отговорността която поемате за собствения си прогрес, постижения и успехи	
3	Да преглеждате и анализирайте това как сте се възползвали от дейностите и опита по време на професионалното си и кариерно обучение	
4	Да обяснявате ключовите идеи за кариерите и кариерното развитие	
5	Да обяснявате как се променя работата и как това влияе на удовлетворението на хората от работата им	
6	Да обяснявате различните видове бизнес, как те работят и какво според тях представлява успеха	
7	Да намирате подходяща информация за пазара на труда и да знаете да я използвате за вашето кариерно планиране	

8	Да разпознавате и се борете срещу създаването на стереотипи, дискриминация и други бариери пред равенството, признаването на индивида и приобщаването и да знаете правата и отговорностите си по отношение на тези въпроси	
9	Да бъдете информирани относно правата и отговорностите си, като ученик, стажант или служител за съблюдаване на безопасни практики на работното място	
10	Да изграждате и се възползвате максимално от вашата собствена помощна мрежа включително да прилагате независима кариерна информация, съвети и насоки	
11	Покажете че сте се сдобили и развили качества и способности да подобрите собствената квалификация	
12	Покажете че можете да бъдете предприемчив по начина по които учете, изпълнявате служебните си задължения и планирате кариерата си	
13	Да показвате, че можете да управлявате собствените си пари, да разбирате лични финансови документи и да знаете как да си осигурите достъп до финансова подкрепа за по-нататъшно обучение	
14	Да разглеждате внимателно вашите възможности за образование, стаж, работа и доброволен труд, включително и информацията относно най-добрите възможности за прогрес към специфични цели	

15	Да знаете как да правите важни планове и да вземате важни решения внимателно включително как да решавате проблеми и как да се справяте подобаващо с влияния оказани върху вас.	
16	Да познавате правата и отговорностите си в процеса на подбор, както и стратегиите да използвате и подобрявате шансовете си за това да бъдете избран.	
17	Преразглеждайте и анализирайте предишни промени за да си помогнете в подобряването на вашата подготовка за бъдещи ходове във вашето образование квалификация и трудова заетост.	

Учебни резултати - 2-ри гимназиален етап

	Формулировка на учебните резултати	Постигнати резултати
1	Да оценявате това как се променят и как можете да съотнасяте вашите способности, интереси, и ценности към изискванията и възможностите на обучението и работата	
2	Да създавате позитивен разказ на собствената си история, като акцентирате на отговорностите, които трябва да поемете за управление на собствения си напредък постижения и успехи	
3	Да бъдете активен във вземането на участие в кариерното и	

	професионалното образование, като изучавате дейностите и оценявате ползите за себе си, като ученик	
4	Да обяснявате влиянието на променящите се кариерни процеси и структури върху дейността на хората и управлението на тяхното кариерно развитие	
5	Да радпознавате личната социалната и икономическата стойност на различните видове дейности и да бъдете критично запознат с ключовите дебати за бъдещето на професията	
6	Да обяснявате какво правят фирмите начините, по които работят и как се променят начините, по които те измерват успеха	
7	Да правите заключения от проучването и оценяването на подходяща за работата и работния пазар информация, за да подпомагате бъдещите си планове	
8	Да разсъждавате критично върху етичната законовата и бизнес страната на равенството, индивидуалността и приобщеността на работното място и как влияе това върху вашето поведение	
9	Да разпознава различните нива на риска и разбира своите задължения и права като ученик, стажант или работник за съблюдаване на безопасни работни практики	
10	Да развива и се възползва максимално от личните средства за	

	подпомагане и да показва, че е активен и адекватен ползвател на независима информация касаеща кариерното развитие, както съветите и препоръките	
11	Да обяснявате какво правите, за да повишите квалификацията си и да отговорите на очакванията на работодатели и колеги	
12	Да развиват и прилагат качества за предприемачество и умения в подхода си към планирането на обучението работата и кариерата	
13	Да развиват личните си финансови способности, за да подобрят решенията си, които касаят ежедневието им живот, по-нататъшното обучение квалификация и професионална реализация	
14	Да проучват и оценяват начините за напредък и възвращаемостта на вложените средства за гимназиално или висше образование, квалификация, стаж, наемане на работа и доброволческа дейност	
15	Да знаете как да правите планове и да вземате решения за подобряване на вашата кариера	
16	Да знаете как да се подготвяте изпълнявате добре и да се учите от участието си в процеса на селекция	

17	Да знаете как да развивате и използвате стратегиите, от които ще се нуждаете, за да се справите с предизвикателството от управлението на промените в кариерното си развитие	
----	---	--

Напредък. Следната таблица показва аспектите в кариерното и професионално обучение от ключова фаза 2 до 2-ри етап на гимназиалното образование

Самоусъвършенстване чрез кариерно и професионално образование

Елементи на обучението	Ключова фаза 2	Ключова фаза 3	Ключова фаза 4
Самопознание	Да опишете характера си в какво сте добър и какво ви харесва да правите	Да опишете себе си вашите силни страни и вашите предпочитания	Да се обосновате как се променят какво имате да предложите и какво е важно
Самоопределяне	Да говорите позитивно за това което искате да правите	Да разказвате собствената си история за това какво правите, за да напреднете и да	Да бъдете позитивен относно собствената си отговорност, която поемате за напредъка и постиженията

		постигнете повече	
Самоусъвършенстване на ученика	Да определете какво харесвате от кариерното си обучение и дейностите и опита от професионалните дейности	Да обяснявате как сте се възползвали, като обучаващ се от кариерните и професионалните учебни дейности	Да преглеждате и анализирате това как сте се възползвали, като обучаващ се от професионалните учебни дейности
Изследване на кариерата и кариерното развитие	Да бъдете запознат с различните начини на възприемане на човешките професии и как те се развиват	Да описвате различните начини за възприемане на човешките професии и как те се развиват	Да обяснявате ключовите идеи за кариерното развитие
Изучаването на професиите и професионалния живот	Да бъдете запознат за различните начини, по които хората приемат работата, която вършат	Да определяте различните видове работа и защо удовлетворението на хората от тяхната работа се изменя	Да обяснявате как работата влияе на чувството за удовлетвореност у хората
Разбирането на	Да описвате местния	Да описвате	Да обяснявате

бизнеса и икономиката	бизнес, как той се управлява, продуктите и услугите, които предоставя	организацията и структурата на различните видове фирми	различните видове фирми, как те функционират и как те измерват успеха
-----------------------	---	--	---

Познаване на кариерния и професионалния аспект

Елементи на обучението	Ключова фаза 2	Ключова фаза 3	Ключова фаза 4
Информация за проучването на професиите и пазара на труда	Да описвате главните видове работни места във вашия регион сега и в миналото	Да сте уведомени какво представлява информацията за работата и пазара на труда и какво може да направи тя за вас	Да намирате подходяща информация за пазара на труда и показвате, че знаете как да правите кариерно планиране
Признаване на равенството, индивидуалността,	Да помните, че вие и останалите имате еднакви права	Да определяте как да противодействате на създаването на	Да разпознавате и се борите срещу стереотипите,

приобщаването	спрямо възможностите за обучение и работа	стереотипи и дискриминация, които са разрушителни за вас и тези около вас	дискриминацията и другите бариери пред равенството индивидуалността и приобщаването равните права и отговорностите
Обучение относно безопасни работни практики и условия	Да знаете как да се пазите, когато работите и какво прави закона, за да предпази децата от експлоатация на детския труд	Да познавате законовите и подзаконови нормативни актове отнасящи се до разрешените за работа часове на младите хора и видовете работни места и да знаете как да намалите до минимум риска за здравето на вас и на	Да познавате вашите отговорности, като обучаващ се, стажант или работник, следвайки безопасни работни практики

		останалите	
Да се възползвате от кариерна информация, съвети и насоки	Да съзнавате наличието на помощ и как да се възползвате от нея	Да определяте и се възползвате максимално от личната си мрежа за подкрепа, включително как да си осигурите достъп до независима кариерна информация, съвети и насоки	Да създавате и се възползвайте от личната си мрежа за подкрепа включително ефективното използване на независима кариерна информация, съвети и насоки
Подготовка за постъпване на работа	Да определяте ключовите качества и способности, които се търсят от работодателите	Да разпознавате качествата и уменията необходими за постъпването на работа и да предоставите свидетелства за качествата които сте	Да покажете че сте развили ценни качества и способности за постъпването на работа

		показали в и извън училище	
Показване на инициатива и предприемачество	Покажете че можете да бъдете инициативен	Да определите кога използвате качествата и уменията си за да бъдете предприемчив	Покажете че можете да бъдете предприемчив по начина по които се обучавате или изпълнявате задълженията на работното си място

Елементи на обучението	Ключова фаза 2	Ключова фаза 3	Ключова фаза 4
Развиване на лични финансови способности	Покажете, че можете да вземате разумни решения относно спестяванията си и разходите си	Да доказвате, че можете да управлявате личния си бюджет и да допринасяте за бюджетите на домакинството и	Да показвате, че можете да управлявате парите си да разбирате лични финансови документи и как да си осигурявате

		училището	финансиране за допълнително обучение и квалификация
Да определяте избор и възможности	Да използвате добре информацията за възможностите от гимназиално образование	Да преглеждате систематично избора и възможностите, които са отворени за вас когато стигнете до решение	Да разглеждате внимателно и подробно възможностите за образование, квалификация, работа и доброволен труд включително и начините за най-качествен напредък към специфични цели
Планиране и решаване	Да знаете как да вземате важни решения и да правите важни планове	Да занете как да преговаряте и да правите планове и вземате решения, за	Да знаете как да вземате важни решения внимателно

	внимателно	да си помогнете със сдобиването на квалификация, умения и опит, от които се нуждаете	включително и решаването на проблеми и да се справяте подобаващо с влиянията оказвани върху вас
Справяне с кандидатстването и подбора	Да знаете как да правите добро впечатление, когато кандидатствате за работа	Да знаете как да се подготвите и да се представите добре, когато минавате през процеса на подбор	Да познавате правата си и отговорностите си за подобряването на шансовете за успех

Управление на промени и преходи	Да знаете как да се справяте с предизвикателни преходи	Да покажете, че можете да бъдете позитивен, гъвкав и добре подготвен в моментите на преход в живота ви	Да преглеждате и обмисляте предишен опит, за да си помогнете за бъдещото си образование, квалификация и професионална реализация
---------------------------------	--	--	--

Насоки за използването на рамката на Асоциацията за кариерно образование и ориентиране

Тежестта на доказателствата потвърждава това, че качеството на учителя и качеството на педагогическия процес са главни фактори за това доколко качествено учениците изграждат квалификациите си и възможностите си да работят.

Добри практически съвети:

1. Комбинирайте и съгласувайте теоретичните и практически елементи внимателно. Логичното следване на учебната програма е от основна важност.
2. Съобразете се нуждите на индивидуалния обучаващ се.
3. Необходима е разширена практика за насаждане на ценности напр.: ценностите свързани с приложимостта на пазара на труда.
4. Бързоприложими умения за учене - най-добре се придобиват в обширни работни среди (напр.: по време на стаж).
5. Определете как могат да бъдат проектирани на местно ниво основните концепции и принципи на кариерното обучение и развитие.

Професионалните резултати в тази рамка целят да опишат какво може да постигне ученика в резултат на две и три години обучение. За по-детайлното планиране, което се отнася за краткосрочните схеми за работа и учебни планове, ще ви е необходимо да определите

специфичните образователни резултати, които представляват стъпала по пътя за постигане на глобалните образователни резултати очертани от рамката. Тази дейност си заслужава да бъде извършена с уговорката, че ще си избегне „тиранията“ на образователните резултати. Поставянето на твърде много образователни резултати може да се окаже товар и бариера към откривателството чрез обучение – непреднамерените и неочаквани ползи, които могат да се появят от учебния процес

Пряк модел на отчитане на образователните резултати е да се определи какво ученикът ще знае или ще може да прави в края на учебния процес. Резултатите в рамката са по-скоро допустими отколкото установени. Училищата и колежаите трябва да ги използват, като основа, върху която да построят здрава система за предоставяне на кариерно образование и ориентиране, чрез която да изпълнят дълга и отговорностите си най-важна част, от които представляват нуждите на техните ученици. Отделните резултати не са единствените мерни единици за ефективното предоставяне на кариерно и професионално образование. Най-важни са крайните резултати.

Структуриране на учебната програма в професионалното образование и обучение

Това структуриране зависи от училищата, колежаите и другите образователни институции да решат как да провеждат кариерното и професионално ориентиране. Някои институции имат един ръководител на средно ниво, който носи единствено отговорност за кариерното и професионално ориентиране, други имат по няколко

отделни отговорници. При втората ситуация, главния ръководител поема цялата отговорност и проверява дали системите функционират така, че да позволят на другите отговорници да работят заедно.

Повечето гимназии са си избрали специалисти от различни професии, различни от учителската, за ролята на отговорник по програмата за професионално развитие, някои дори са прибегнали и до услугите на компании специализирани в кариерното ориентиране или в образователни бизнес партньорства. Тези нови модели могат да работят много ефективно при условие, че се обръща необходимото внимание на професионалното развитие на отделната личност и на подкрепата ѝ от страна на ръководството.

Начални училища

Много начални училища планират професионално ориентиране в техните програми предимно в ключова фаза 2. В началното училище обикновено не се предоставят отделните елементи на този тип обучение, а вместо това се прилага метод за интегриране на учебните резултати посочени, като приоритетни за учениците.

Прогимназиален етап

Повечето прогимназии организират професионалното си ориентиране, като комбинация от дискретно предоставяне на професионално обучение и елементи от него в схемите на работа по изучаваните учебни предмети. Резултатите от проверките и наблюденията показват, че най-ефективния модел на преподаване на всеки отделен елемент от професионалното обучение е чрез организирането на курсове по лична, социална, здравна и икономическа култура, водени от екип учители-специалисти в този бранш и подкрепени от дни за професионална

консултация. Да се разчита обаче само на тези дни не е достатъчно, а опитите да се извършва професионално обучение само чрез програми за консултация могат да доведат до занижено качество на професионалното образование.

Гимназиално образование и колежи

Оценките показват това, че методите свързани със съветването и консултирането са по-ефективни във втория гимназиален етап (след 16 годишна възраст). За учениците на академична подготовка най-полезен се оказва този подход, който комбинира консултирането с други дейности, като разговори, събирания и самостоятелно обучение. Това от своя страна представлява ефективен начин да се внедри кариерното и професионално обучение в тяхната учебна програма. За учениците само на професионално обучение резултатите от кариерното и професионално обучение могат да бъдат интегрирани като главен компонент от учебната програма.

Фирми и предприятия предоставящи стажове

Младите хора избиращи обучение чрез стаж все пак се нуждаят от помощ при опознаването на света на професиите и в развиването на умения си да се установяват на работа и да постигат успехи. Избраните образователни резултати от рамката на кариерното и професионално обучение могат да бъдат интегрирани в техните квалификационни програми.

Използвайте рамката, за да си помогнете със следните задачи на учебната програма и управлението:

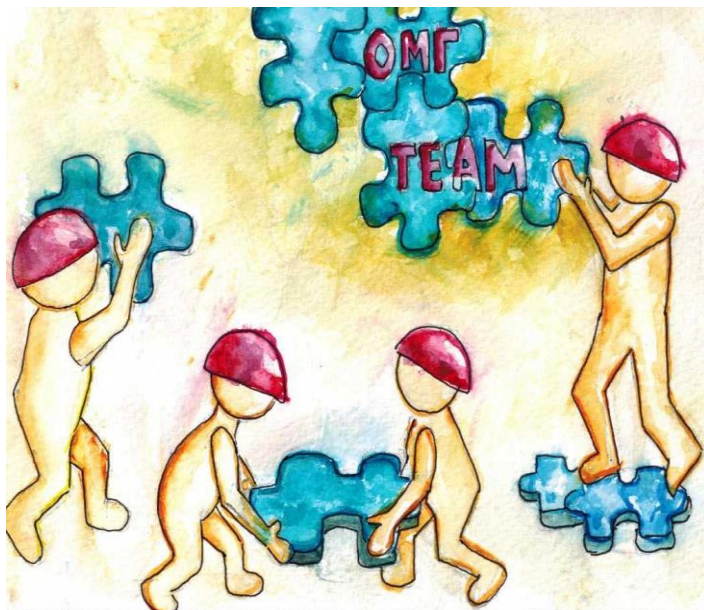
- Отговаряне на нуждите на ученика напр.: как можете да използвате рамката, за да определяте и проверявате вашето обучение

- Училищно подобрене напр.: кои резултати ще определите, като преоритетни ако в училищния план са залегнали амбициозни проекти
- Развитие на учебната програма напр.: как бихте използвали рамката, за да обмислите на ново широтата, баланса и логическата последователност при ревизирането на програмата за професионално обучение и кариерно развитие?
- Контекстуализация на обучението напр.: как бихте използвали рамката, за да помотнете на учителите по предметите да разберат мащабите на връзката между предмета, който преподават и неговото приложение в дадена професия?
- Тематично обучение напр.: какви образователни резултати бихте поставили, като преоритетни ако имате желание да подпомогнете седмица от дейности на тема „начално и стабилно развитие“?
- Набор от дейности напр.: при проектирането на програмата за професионално и кариерно образование, кои дейности бихте поставили, като най-важни, за да окажете най-голямо въздействие върху кариерите на младите хора и тяхното професионално обучение.
- Оценяване на обучението напр.: кои критерии и мерки бихте използвали, за да решите, че дадени образователни резултати са били постигнати?

- Партньорство и ресурсно разположение напр.: от кои физически и човешки ресурси се нуждаете и можете ли да ги използвате най-ефективно?
- Оценяване напр.: как бихте могли да използвате рамката, за да прецените качеството на вашата действаща програма?

**СИСТЕМА ОТ КОЛИЧЕСТВЕНИ И КАЧЕСТВЕНИ
ИНДИКАТОРИ
ЗА ПРОСЛЕДЯВАНЕ И АНАЛИЗИРАНЕ ПРОЦЕСИТЕ
НА ПРОФЕСИОНАЛНО ОРИЕНТИРАНЕ**

**I. НАПРАВЛЕНИЕ: „ПОДБОР И МОТИВАЦИЯ НА
УЧАЩИ СЕ“**

По това направление_разработените индикатори и емпиричен инструментариум имаха за цел да се изгради психолого-педагогическа технология за комплексна оценка на готовността на учениците към професионално

самоопределение на различни етапи от тяхната възраст. Конкретните цели бяха:

1. Да се изгради адекватна на съвременните изисквания представа за работата на ОМГ „Академик Кирил Попов“ с цел професионалното самоопределение на учениците.

2. Да се направи оценка на методите и формите за професионална информираност, професионално самоопределение и професионална ориентация на учениците от ОМГ „Академик Кирил Попов“ и възможността на тази основа да се внедрява опита на водещи европейски институции в т.ч. и от партньора по проекта Tellus Group, Англия.

3. Да се очертаят основните проблематични области на работа на класния ръководител, педагогически съветник, преподавателите по професионални предмети и др., и да предприемат съответните мерки за отстраняването им.

4. Да се оптимизира системата за работа с родителите с цел професионалното ориентиране на децата им.

5. Да се насърчат всички членове на колектива на ОМГ „Академик Кирил Попов“ към екипна работа с външни специалисти за усъвършенстване на качеството на предлаганото професионално ориентиране в гимназията.

6. Да се създадат подходящи медийни практики и се популяризират успехите на ОМГ „Академик Кирил Попов“ в областта на професионалното ориентиране.

Индикатор	Описание	База ва стой ност	Честота на измерване	Крайна стойност	Източ ници за инфор мация
А. Потребности на учениците от информация за различните професионални области					
1. Справочна литература и рекламни брошури	Индикаторът цели да представи различните професионални сфери, като разкрива тяхната специфичност по предварително заложиени критерии. Индикаторът отразява различни информационно-справочни и просветителски методи (каталози, брошури, справочници и т.н.), музей на професията, издаване на ученически вестник и др.	2	Ежегодно: Декември Юни		

2. Беседи и лекции за описание на професиите	Индикаторът отразява: Общи сведения за професиите; Производствено съдържание на конкретна професия; Условия за работа; Система за подготовка за професията; Фактори, които влияят при избор на професия.	2	Септември Декември		
3. Учебни филми и видеофилми	Индикаторът отразява: Запознаване с различните професии чрез видео и звуково възприемане на информацията. Гледат се филми за конкретни професии, за спецификата им, за условията на труд, за възможностите за професионално израстване.	3	Октомври Януари Май		
4. Публични форми за представяне на професиите	Индикаторът отразява: Формиране на позитивно отношение към труда, разбиране на неговата роля в живота на човека и обществото, определяне	2	Ноември Април		

	на избора на професия, развиване интерес към труда. Участие в конкурси, посещение на изложби и фестивали, способстващи за получаване на информация за различните професии; Посещение на Дни на отворени врати, Дни на професията и др.				
В. Професионална диагностика и самоопределяне на учащите се от 16 до 19 години					
Индикатори за изграждане на базови кариерни умения за себепознание и себerealизация на ученика					
1.Програма за професионалното самоопределяне на учениците;	Индикаторът отразява: Визия, предмет и цели на програмата за професионалното самоопределяне на учениците, като включва: Разработка на текущи планове за реализиране на програмата; Провеждане на регулярни заседания на учителския съвет, с цел отчитане и	1	Всяка учебна година Септември		

	осъществяване на оперативен контрол за реализиране на програмата; Анализ на резултатите. Провеждане на форуми, срещи, научно-технически конференции за оценка хода на реализиране на програмата.				
2.Беседи – интервюта, анкети и тестове за самоопределяне на учениците	Индикаторът отразява: Беседи-интервюта от закрит тип по строго определени теми; Открити беседи с група от ученици; Анкети и тестове за професионална мотивация; Анкети за професионални способности; Анкети за личните качества на ученика; Тестове за професионално самоопределяне и др.	6	Септември Ноември Януари Март Май Юни		

3.Професионално ориентирани игри и тренинги	Индикаторът отразява: Предназначение на игрите; Видове игри; Компетенции, които се постигат; Етапи при провеждането им; Подбор на дидактически материали; Анализ на резултатите от игрите. Моделиране на професионална дейност чрез: Тренинг за компетенциите на учениците; Тренинг за общуване между учениците; Обучаващи консултации; игрови дейности, упражнения.	3	Ноември Март Април		
Индикатори за обучение, консултантска дейност и диагностика					
1. Информационна база за професиите	Индикаторът отразява: Попълване на училищната библиотека с подходяща литература. Създаване на електронна библиотека със специализирана литература за	1	Юни		

	обезпечаване на свободния достъп на учениците до информационните ресурси;				
2. Обучение и диагностика чрез Интернет	Индикаторът отразява: онлайн консултиране, публикуване на материали в училищния сайт, провеждане на електронни курсове, форуми, чат, онлайн – анкети и др.;	1	Септември		
3. Анкети, въпросници за професионална идентичност	Индикаторът отразява: Индикаторът анализира социалната и професионална идентичност на ученика – осъзнати липси, потребности, мотиви, интереси, цели, ценности, приоритети.	2	Октомври Март		

4. Консултантска дейност	Индикаторът отразява: Основните етапи при консултантска дейност; Дейностите за пряка помощ за ученика в избора на определена професия; Сравняване информацията, получена чрез изискванията на професията и обективните и субективни условия за професионален избор; Получаване на професионална консултация; Построяване дърво на действие, изработване на семейно дърво на професиите и личностно дърво на способности и постижения; Обсъждане на алтернативен избор;	8	Ежемесечно, през цялата учебна година		
5. Фокус – срещи със специалисти	Индикаторът отразява: Дейностите за усвояване на организационно ориентирани умения на учениците за сътрудничество, за изследване, за	1	Май		

	планиране на съвместни дейности, за поемане на отговорност. Провеждане на фокус – срещи с представители на различни професии, включващи тематики като: Как функционира бизнеса; Функционални области; Социалната отговорност на бизнеса; Икономически концепции напр. Търсене и предлагане и др.				
Индикатори за осъществяване на професионална ориентация чрез системата за обучение					
1. Извънкласни форми за професионална ориентация	Индикаторът отразява: Анализ на професионалните желания на учениците и тяхното участие в кръжоци, школи, секции, избираеми курсове и др		Юни		

2. Седмица на професионалното ориентиране	Индикаторът отразява: Подготовката за провеждане на мероприятията; Участници в седмицата за професионално ориентиране; Форми и мероприятия, използвани по време на седмицата за професионално ориентиране;		Април		
3. Ученически проекти	Индикаторът отразява: Видове проекти; Класификация на учебните проекти; Етапи при изпълнение на проектите; Участници в проекта; Разработване на различни проекти от учениците: например „Успех“;		Юни		

4. Научни конференции, турнири, състезания, конкурси	Индикаторът отразява: Цел на дейността, участници в мероприятиято; съдържание; критерии за оценяване		Ноември Март		
5. Доброволен ученически труд	Индикаторът отразява: Участие на учениците в различни трудови инициативи; Методи за мотивацията им; Очаквани резултати; Форми на доброволен труд – Ден на самоуправлението, Училището – мой втори дом, Да почистим България и др.; Масовост.		Декември, Април Май		

С. Система от индикатори относно работа с родители и училищното настоятелство

1. План за работа с родителите относно професионалнот	Индикаторът отразява: Цели, които трябва да се постигнат; Основни приоритети на плана; Различни форми, методи,	1	Септември		
---	--	---	-----------	--	--

о ориентиране на учениците.	инструменти за работа с родителите				
2. Консултиране на родителите за професионалното ориентиране на учениците	Индикаторът отразява: Формите за работа с родителите относно професионално – ориентирани дейности. Консултиране на родители в рамките на професионалното и личностно самоопределение на техните деца; Обсъждане на психофизиологичните функции на различните професии.	2	Октомври Април		
3. Родителски срещи по професионално ориентиране	Индикаторът отразява: Цел на родителските срещи; Дневен ред; Участници (родители, учители, ученици, специалисти и др.); Теми, които ще се разглеждат като: информация за това как да се получи желаното образование; обсъждане необходимостта на учениците от дадена професия,	3	Октомври Януари Март		

	нейните предимства и недостатъци, заплащане и др.;				
4. Социологически проучвания на родители	Индикаторът отразява: Цели, които трябва да се постигнат; Теми, които ще бъдат разглеждани; Основни въпроси към родителите за самоопределянето на децата им; Поставяне на социални въпроси в рамките на училищното професионално образование и специализирани теми;	2	Ноември Април		
5. Лекции, разговори и беседи относно правилният избор за професия на децата им.	Индикаторът отразява: Целите, които трябва да се постигнат. Форми и методи за постигането им. Теми, съобразени с поставените цели напр.: Професии; Професионални сектори/ семейства от професии; Входни изисквания;	3	Ноември, Февруари Май		

	Свободни работни места; Местен и регионален трудов пазар; Тенденции напр. Световен пазар, нови технологии, защита на околната среда.				
D. Работата с педагогическите кадри					
1. Добри преподавателски практики за професионално ориентиране на учениците:	Индикаторът отразява: Повишаване професионалната компетентност чрез запознаване с опита на други колеги и обмяна на опит; Участие в конкурси, фестивали и конференции за педагогически опит и постижения; Активно участие на преподавателите в организирането и провеждането на местните, регионални и национални семинари, провеждане на открити уроци на	1	Юни		

	професионални тематика; Използване на интерактивни методи и др. Демонстрации и споделяне на собствения си преподавателски опит. Издават сборници и методически разработки и програми, които се публикуват в специализирания и професионалния печат.				
--	--	--	--	--	--

II. НАПРАВЛЕНИЕ: „ПРОВЕЖДАНЕ НА УЧЕНИЧЕСКИ ПРАКТИКИ И СТАЖОВЕ И РАБОТА С МЕСТНИ БИЗНЕСИ И РАБОТОДАТЕЛИ“

По това направление_разработените индикатори и емпиричен инструментариум имаха за цел:

1. Да се изгради адекватна на съвременните изисквания представа за работата на ОМГ „Академик Кирил Попов“ с местни бизнеси и работодатели на местно, регионално и национално ниво и доколко тя съответства на Европейската референтна рамка за осигуряване на качество (ЕРРОК) на професионалното образование и обучение.

2. Да се направи оценка на осъществяваното професионално образование спрямо действащите образователни стандарти и възможността на тази основа да се внедрява опита на водещи европейски институции в т.ч. и от партньора по проекта Tellus Group, Англия.

3. Да се очертаят основните проблематични области на работа с местни бизнеси и работодатели, които имат нужда от подобрение и да се предприемат съответните мерки.

4. Да се оптимизира системата за управление на ресурсите (институционални, управленски, човешки, материални и финансови) с цел повишаване на ефикасността им.

5. Да се насърчат всички членове на колектива на ОМГ „Академик Кирил Попов“ към екипна работа с външни специалисти, местни бизнеси и работодатели за усъвършенстване на качеството на предлаганото професионално образование и ориентиране в гимназията.

6. Да създадат подходящи практики и се популяризират успехите на ОМГ „Академик Кирил Попов“ в областта на професионалното ориентиране, което да насърчи сътрудничеството с други институции (местни бизнеси, работодатели и други професионални гимназии).

Индикаторите по направление „Провеждане на ученически практики и стажове и работа с местни бизнеси и работодатели“ включиха следните поднаправления:

А. Представяне на информация за различните професионални области;

Б. Професионална диагностика и провеждане на ученически практики и стажове;

В. Оперативни умения на учениците за планиране на кариерата;

Г. Система от индикатори относно работа с местни бизнеси и работодатели.

На базата на посочените по-горе изисквания за основни начални принципи, практическа реалност и валидност и методика на изпълнението бяха определени към всяко поднаправление следните индикатори:

Индикатор	Описание	База ва стой ност	Честота на измерване	Крайна стойно ст	Източн ици за инфор мация
А. Представяне на информация за различните професионални области					
1. Доклад-анализ за провеждане на ученически практики и стажове	Индикаторът отразява: - практики в други европейски страни; - обмяна на ценности; - проблемни характеристики на българската образователна система; - организационни, управленски и финансови проблеми; - необходими действия за добро професионално развитие.	1	Юни		
2. Дни на „Отворените врати“	Индикаторът отразява: - представяне на професии и	1	Май		

	профили; - демонстриране на придобити от учениците умения; - повишаване мобилността на гражданите по отношение на провеждане на практика на конкретно работно място.				
3.Посещения във фирми, цехове, ателиета и др.	Индикаторът отразява: Среща с представители на различни професии; Запознаване с условията на труд; Разговори със служителите за предимствата и недостатъците на тяхната професия и др.	2	Ноември Март		
В. Професионална диагностика и провеждане на ученически практики и стажове					
1.„Карта на ученика”	Индикаторът отразява: - стажантско портфолио на ученика; - таблица на прогреса на всеки ученик	2	Януари, Юни		

2.Интервюта – проучвания с ученици след проведените ученически практики и стажове	Индикаторът отразява: - диагностика на интересите на личността; - определяне на специфични заложби; - оценка на възможностите; - натрупан опит от практиката на конкретно работно място; - степен на удовлетвореност	1	Юли		
3.Ученически практики	Индикаторът отразява: - таблица с разпределение на времето; - създаване на стажантска програма; - осигуряване на работни места; - осигуряване на наставници; - издаване на сертификати след приключване на стажа;	1	Септември		
4.Работни семинари	Индикаторът отразява: - повишаване на квалификацията	1	Двегодиш ни:		

	на преподаващите в системата на ПОО; - специфични компетентности за организацията на практическото обучение в реална работна среда; - актуализация на софтуера; - запознаване с нови технологии		Юли/Август		
5. Информационна система с база данни за завършилите професионално образование	Индикаторът отразява: - изграждане и поддържане на информационна система за реализацията и професионалното развитие на завършващите съответната професионална област	1	Май		
5. Доклад-анализ до училището, родителя и бизнеспартньора	Индикаторът отразява: - резултатите от извършени проверки по отношение на документацията, съпътстваща ученическия стаж; - брой посещения на конкретно работно място, от страна на	2	Януари Юли		

	ученика				
7.Държавни изпити по специалността	Индикаторът отразява: - подготовка и провеждане на ДИ по съответната специалност; - участие на представители на бизнеса като лектори и членове на изпитни комисии	1	Май Юни		
С. Оперативни умения на учениците за планиране на кариерата					
1.Личен кариерен проект	Индикаторът отразява: Отработване умения за планиране на лична и социална /гражданска/ кариера у ученика; Изяснява се разликата между кариерно планиране – да се прецени кое е по-важно: работа или кариера? Посочват се начини за източници на информация и как ученика да ги използва, как да изготви планове и как да ги следва; Поведение при	1	Март		

	представяне и симулиране на изготвения личен кариерен проект.				
2.Документи и кандидатстване за работа	Индикаторът отразява: Запознаване на учениците с различни форми на документи за кандидатстване за работа и изграждане на умения за анализ на личните потребности от тези документи; Формиране на умения за структуриране – очертаване на раздели и систематизиране на документи като: Автобиография, формуляри за кандидатстване, писма за кандидатстване и др. Индикаторът разглежда и различни форми и начини за кандидатстване.	1	Април		
3.Портфолио за кандидатстване за	Индикаторът отразява: Умения за изграждане на връзката между	1	Февруари		

работа	необходимите документи и спецификата на работното място. Средство за саморефлексия и самооценка като личен кариерен архив на резултати и постижения; Отразяване на реалните практически дейности, нови посоки и нови равнища на способности, умения, осъзнати лични постижения и идентичност.				
4. Личностна себепредстава (изходяща)	Индикаторът отразява: Провеждане на разговор – анализ и попълване на въпросник, чрез който ученикът да обобщи постигнатите знания; Да се върне в началото и оцени изминалия път, като систематизира материалите и получените знания, за да може да направи своята първа крачка в професионалното си развитие.	1	Май		

D. Система от индикатори относно работа с местни бизнеси и работодатели					
1.Кръгла маса с местни бизнеси и работодатели	Индикаторът отразява: - изграждане и поддържане на партньорства; - предоставяне на работни места за провеждане на ученически практики и стажове; - фирмени посещения; - споразумения за обучения	1	Август		
2.Конференция на професионалното образование	Индикаторът отразява: - създаване на партньорства с професионални гимназии от същата секторна мрежа; - представяне на начини на провеждане на ученически практики и стажове; - участие на работодатели и бизнес партньори с цел представяне на актуална информация за	1	Двегодиш на Септември		

	тенденциите на пазара на труда				
3.Спонсорство	Индикаторът отразява: - предоставяне на материали и инструменти за провеждане на производствена практика; - поощрителни награди за най-добрите ученици; - подкрепа за извършване на извънучилищни инициативи, свързани със съответната професия	1	Октомври		
4.Анкети към работодателите	Индикаторът отразява: - проучване мнението на работодатели и бизнес партньори и удовлетвореността им от качеството на професионалното образование и обучение	1	Ежегодно Октомври Юни		

Така подредените индикатори по поднаправление отговориха на две важни изисквания:

1.Теоретична рамка – 18 индикатора в контекста на приложимостта им в европейския подход за подобряване на качеството в професионалното ориентиране, а именно:

1.1.Анализ на използваните от партньорската организация Tellus Group, Англия, както и максимално използвани съществуващи практики в други страни-членки на ЕС.

1.2.Разглеждане на индикаторите не само от общоевропейска гледна точка, но и във връзка с политически, образователни, нормативни и бизнес специфични условия в Република България и Южен централен район на планиране.

1.3.Възможности за детайлно разработване на индикаторите от гледна точка на входяща вътрешна и външна аналитична информация за тяхната обективност и приложимост.

2.Концептуална рамка с приложен характер – планирано бе разработване на индикаторите като се следваше:

2.1.Групиране на индикаторите по ключови области, което създаваше системата им и тяхната единност.

2.2.Свързване на индикаторите един с друг, не само в рамките на едно от направленията, а и с останалите две направления.

2.3.Насоченост на цялата концептуална рамка към национално и европейско партньорство и сътрудничество за постигане на европейско качество на професионалното образование и ориентиране.

III. НАПРАВЛЕНИЕ „РАБОТА С ИНСТИТУЦИИ“

По това направление разработените индикатори и емпиричен инструментариум имаха за цел:

1. Да се изгради адекватна на съвременните изисквания представа за работата на ОМГ „Академик Кирил Попов“ с институциите на местно, регионално и национално ниво и доколко тя съответства на Европейската референтна рамка за осигуряване на качество (ЕРРОК) на професионалното образование.

2. Да се направи оценка на осъществяваното професионално образование спрямо действащите образователни стандарти и възможността на тази основа да се внедрява опита на водещи европейски институции в т.ч. и от партньора по проекта Tellus Group, Англия.

3. Да се очертаят основните проблематични области на работа с институции, които имат нужда от подобрение и да предприемат съответните мерки.

4. Да се оптимизира системата за управление на ресурсите (институционални, управленски, човешки, материални и финансови) с цел повишаване на ефикасността им.

5. Да се насърчат всички членове на колектива на ОМГ „Академик Кирил Попов“ към екипна работа с външни специалисти и институции за усъвършенстване на качеството на предлаганото професионално ориентиране в гимназията.

6. Да създадат подходящи медийни практики и се популяризират успехите на ОМГ „Академик Кирил Попов“ в областта на професионалното ориентиране, което да насърчи сътрудничеството с други институции.

По направление „Работа с институциите“

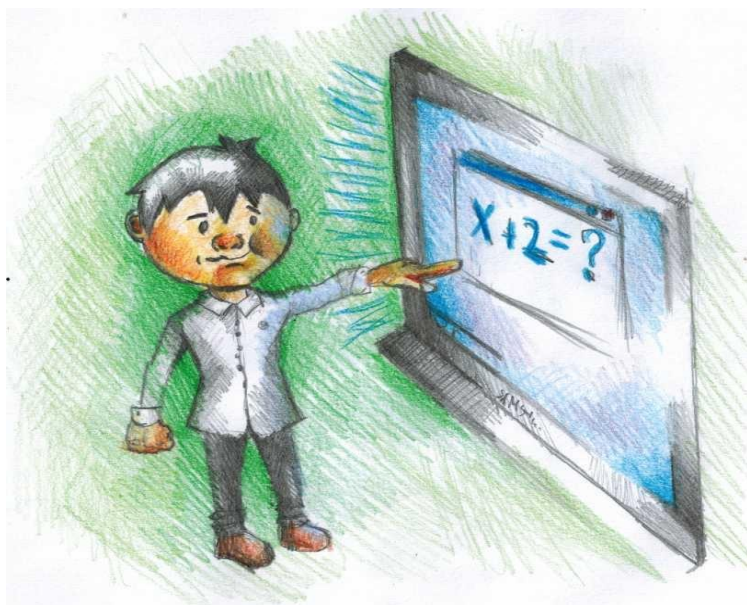
Индикаторите по направление „Работа с институции“ включиха следните поднаправления:

А.Институционално самоопределяне в сферата на професионалното ориентиране;

Б.Работа с местни власти и местни образователни институции;

В.Работа с национални и международни институции;

Г.Работа с медии и публични институции за информация и популяризиране на опит.

На базата на посочените по-горе изисквания за основни начални принципи, практическа реалност и валидност и методика на изпълнението бяха определени към всяко поднаправление следните индикатори:

Индикатор	Описание	Базова стойност	Честота на измерване	Крайна стойност	Източници за информация
А. Институционално самоопределяне в сферата на професионалното ориентиране					
1. Самооценка състоянието на професионалното ориентиране в ОМГ	Индикаторът отразява: области на самооценка (училищен образователен климат, оценка на родителите за ПО в училището, ефективност на ПО, оценка на работата на ръководството, оценка на оборудване и инвестиции), методи на самооценка (анкетни карти, вътрешен мониторинг и др.),	1	Ежегодно: Юли		

	показатели за напредък (постижения на ученици, реализация на ученици, постижения на учители, въведени управленчески форми за промени и др.), изводи.				
2. Стратегия за развитието на ПО в ОМГ „Академик Кирил Попов“	Индикаторът отразява: визия, предмет и цели на стратегията, раздели на стратегията като: 1. Състояние и предизвикателства пред ПО в ОМГ; 2. Усъвършенстване на образователните условия и прилаганите технологии по професионално ориентиране; 3. Инвестиции в човешки и материални ресурси; 4. Приложни мерки за изпълнение на поставените цели.	1	Тригодишна: Януари		

В. Работа с местни власти и местни образователни институции

1. Работни срещи с местни образователни власти и администрация	Индикаторът отразява: тематично определени работни срещи, необходимост и цели, ангажирани институции и експерти, време и място на провеждане, необходима информация и задачи за участващите в работната среща, подготовка на съответни материали и дневен ред, компетентност и позитивност на водещия, взети решения и създаване на обратни връзки за изпълнение.	2	Ежегодно: Септември и Май		
2. Доклад-анализ за състоянието на професионалното образование по ИТ в региона и състоянието на пазара на труда	Индикаторът отразява: институции отговорни за доклада, експерти работещи периодически върху доклад-анализа, времеви период за отразяване на процесите в професионалното ориентиране (примерно две години), цел на	1	Двегоди- шен: Юни		

	доклада, преглед на прилаганите мести мерки (съответствие между планирано и реализирано), причини за състоянието, изводи и заключения.				
3. Фокус срещи с експерти от Община Пловдив и РИО Пловдив	Индикаторът отразява: тема и тематична рамка на срещите, цели на всяка среща, ключови въпроси за обсъждане, формат на всяка среща (участници, време, модератор).	2	Ежегодно: Септември и Май		
4. Експертен анализ на нуждите от професионално образование	Индикаторът отразява: ангажимент на институции и експерти, тема и цел на анализа, източници на информация за анализа (преглед на прилаганите мести мерки и политики), използвани методи за анализ на нужди, съществуващи практики и предизвикателства, изводи и заключения.	1	Ежегодно: Юни		

5. Съвместни методически действия по въвеждане на ЗИП, СИП и др. извънкласни дейности	Индикаторът отразява: определяне на институции за съвместни действия (например: ОМГ, РИО, Община, Браншови и работодателски организации и др.), нормативни форми за съвместни действия, планиране на специфични стъпки привличане на човешки ресурс и финансово-материално обезпечаване, отговорности, решения, внедряване на мерките.	1	Ежегодно: Юни		
6. Областен семинар за оптимизиране формите на професионалното образование	Индикаторът отразява: инициране на семинар от институциите на професионалното образование (експертни срещи на страните), привличане на средства (общинска подкрепа), определяне на време и място, определяне на дневен ред (доклади и обсъждания; доклади	1	Двегоди- шен: Септември		

	на примерни теми: 1. Критерии и показатели за качество на проф. ориентиране; 2. Образователни ресурси и иновации; 3. Добри педагогически практики; 4. Училищен мениджмънт , издаване на материалите в сборник/годишник.				
7. Съвместни проекти с местни власти и образователни институции	Индикаторът отразява: идентифициране на общи проблеми, подготовка на проектни предложения, екипни проектни практики при реализиране на проекти, верифициране на резултати, разпространение на продукти от проекти.	1	Ежегодно: Декември или Януари		
8. План за съвместни действия за	Индикаторът отразява: участие на институциите в стратегическото планиране на Община Пловдив	1	Двегоди- шен: Юни		

намаляване на безработицата в региона	(форми на експертни взаимодействия – обмяна на информация, обсъждане на добри практики, участие в национални инициативи и др.), мерки за квалификации и преквалификации, прилагане на добри практики с Браншови организации, Бюра по труда и Агенцията по заетостта.				
С. Работа с национални и международни институции					
1. Стратегия за развитието на националното и международно сътрудничество на ОМГ	Индикаторът отразява: визия, мисия и цели а стратегията, раздели на стратегията (примерни раздели: 1. Качество на образованието по информационни технологии в ЕС и пазар на труда; 2. Авангардни форми и методи на учебна и изследователска работа;	1	Тригодишна: Януари		

	3. Институционални и мрежови форми на сътрудничество със страни от ЕС; 4. Мениджмънт, информационно и комуникационно осигуряване).				
2. Проектен модел за работа с национални и международни институции	Индикаторът отразява: планиране на съвместни действия по програми и проекти с национални и международни институции като: идентифициране на общи проблеми мерки за подобряване на професионалното ориентиране, мерки за обмяна на добри практики и апробирането им, съвместно валидиране на продукти и др.	1	Ежегодно: Юни		
3. Измерване на човешкия ресурс на ОМГ за съответствие с	Индикаторът отразява: създаване на тристепенна скала за измерване на ефективността човешкия ресурс на ОМГ по ИТ:	1	Двегодишно измерване		

европейския пазар на труда	1. Ангажираност; 2. Квалификация; 3. Удовлетвореност. Персонално и групово измерване.		Юни		
4. Квалификационни семинари на човешкия ресурс на ОМГ с участието на национални експерти по ИТ	Индикаторът отразява: идентифициране на групови и индивидуални нужди от квалификация; идентифициране на експерти и звена за обучения, цел и задачи на примерни квалификационни семинари, структура на обучения, валидиране на придобити квалификации, измерване на постижения на учителите в съответствие с придобита квалификация (примерно – променени методи на работа, въведени нови урочни единици и др.).	1	Ежегодно: Март		

5. Изграждане на мрежови взаимодействия с национални и международни институции	Индикаторът отразява: принципи за създаване и функциониране на мрежови взаимодействия на ОМГ с национални и международни институции, концепция за мрежови взаимодействия, правила за участие в мрежата, примерни форми за участие и работа в мрежата на професионални образователни институции.	1	Тригодишно актуализиране: Януари		
6. Анализ на реализацията на учениците на ОМГ на регионалния, националния и европейски пазар на труда	Индикаторът отразява: анализ и изготвяне на различни форми на обратна връзка със завършили ученици; въвеждане на показатели за реализация – проценти на: продължили по специалността или сходна на завършилите, реализирани на различни нива, безработни и др.	1	Ежегодно: Юли		

7. Национален интернет форум на образователни институции за обучението по ИТ и реализирането на пазара на труда	Индикаторът отразява: цел на форума като постоянно действащ онлайн инструмент между специалисти от образователни институции по професионално ориентиране, субекти създаващи и поддържащи форума, изграждане на правила за работа във форума, структура и рубрика във форума, софтуерно изпълнение на форума и др.	1	Ежегодно актуализиране: Декември		
--	--	----------	---	--	--

8. Участие на ученици, учители и персонал вкл. и управляващи във формите на обучение по Erasmus⁺ и други европейски програми	Индикаторът отразява: обучения по проекти, инициирани проекти от учители и специалисти по програми и проекти (например по 1. Конкретни действия по трите направления на Erasmus⁺ - Образователна мобилност, Сътрудничество за иновации и Подкрепа на образованието; 2. Конкретни действия по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ по приоритетни оси: ПО 3: Образование, умения и учене през целия живот; ПО 4: Образователна среда за активно социално приобщаване; ПО 5: Образователна и ИКТ инфраструктура; ПО 6: Транснационално сътрудничество).	2	Ежегодно: Февруари и Септември		
--	---	----------	---	--	--

9. Инициирани мерки към централни образователни власти	Индикаторът отразява: брой, вид и форма (механизъм) на инициирани мерки – нормативни промени, нови форми на финансиране, съвместни национални инициативи и събития и др.		Ежегодно: Януари		
D. Работа с медии и публични институции за информация и популяризиране на опит					
1. План за медийно отразяване на професионалното ориентиране в ОМГ	Индикаторът отразява: форми за перманентно отразяване състоянието и успехите на професионалното ориентиране в ОМГ като: презентативни срещи за медии, прессъобщения, пресконференции, материали за пресата, клипове за телевизия и др.		Ежегодно актуализиране: Септември		

2. Публикации в местни и национални вестници и списания	Индикаторът отразява: цел, тема и вид на публикациите, вид медия за публикуване, автори на публикациите, въвеждане на изисквания за публикации (структурни и съдържателни). Добре е изискванията да са съобразени с Ръководството за изготвяне на публикации на Службата за публикации на Европейския съюз.	3	Ежегодно: Септември Февруари, Юли		
3. Нагледни материали	Индикаторът отразява: цел, тематична област и вид на нагледния материал (листовка, брошура, постер), изисквания за визуализация (добре е да съответстват на изискванията на ЕС за това!)	2	Ежегодно: Септември Март		
4. Поддържане на специализирани страници за проф. ориентиране в сайтовете на ОМГ	Индикаторът отразява: цел и тема на интернет страниците, структура на страниците и др.	9	Всеки месец: Октомври-Юни		

Така подредените индикатори по поднаправление отговориха на две важни изисквания:

1.Теоретична рамка – 23 индикатора в контекста на приложимостта им в европейския подход за подобряване на качеството в професионалното ориентиране, а именно:

1.1.Анализ на използваните от партньорската организация Tellus Group, Англия, както и максимално използвани съществуващи практики в други страни-членки на ЕС.

1.2.Разглеждане на индикаторите не само от общоевропейска гледна точка, но и във връзка с политически, образователни, нормативни и бизнес специфични условия в Република България и Южен централен район на планиране.

1.3.Възможности за детайлно разработване на индикаторите от гледна точка на входяща вътрешна и външна аналитична информация за тяхната обективност и приложимост.

2.Концептуална рамка с приложен характер – планирано бе разработване на индикаторите като се следваше:

2.1.Групиране на индикаторите по ключови области, което създаваше системата им и тяхната единност.

2.2.Свързване на индикаторите един с друг, не само в рамките на едно от направленията, а и с останалите две направления.

2.3.Насоченост на цялата концептуална рамка към национално и европейско партньорство и сътрудничество за постигане на европейско качество на професионалното ориентиране.

Крайна стойност и Източници за информация ще бъдат представени след извършването на проследяването и подготовката на съответния инструментариум по

направления от обучители по приложни професионални дейности.

Кратка и обща информация за работата на гимназията по съответните направления на системата за комплексно професионално ориентиране.

По направление „Подбор и мотивация на учащи се“

В ОМГ „Акад. Кирил Попов“ се работи ежедневно за професионалното ориентиране на учениците.

В училище е оформен „Ъгъл за професионално и кариерно ориентиране“ – „Музей на гимназията“, в който се намират материали и експонати, свързани с професионалното ориентиране на учениците през годините от създаването на гимназията до днес. Целта му е да информира учениците и техните родители за професиите „Програмист“ и „Компютърен дизайн“ и различните им особености.

Добре организирани срещи с представители на професиите оставя дълбоки следи в съзнанието на учениците, пробуждайки в тях познавателна активност. Многократно в ОМГ „Акад. Кирил Попов“ гостуват различни лектори – инженери, художници, автори, които разказват за своите професии, разкриват добрите и лошите страни на тяхната професия. Този начин на професионално обучение е много добър, т.е. учениците се срещат „лице в лице“ с реалните „бъдещи колеги“. Те се вдъхновяват от разказите им и чертаят своето кариерно бъдеще.

Друг начин за докосване до конкретна професията е провеждането на професионално ориентирани екскурзии на учениците в предприятия, организации, учреждения, учебни заведения. Тези форми оказват голямо влияние при формиране интерес към професиите. Екскурзиите

съчетават в себе си нагледност, достъпност и възприемане на всичко видно. Дават възможност да се анализира, сравнява и извършва избор на дадена професия.

Учениците от ОМГ „Акад. Кирил Попов“ участват на много конкурси и състезания: (Национален турнир по Информационни технологии „На ти с ИТ“, школи по информатика и информационни технологии, олимпиади по Информатика и информационни технологии, участие в Национален Есенен турнир по информатика и ИТ в град Шумен, участие в ученическа национална конференция УЧИМИ, участие в национално състезание в Професионално направление „Компютърни науки“ – „Най-добър програмист“, участие в компютърно състезание по Компютърни мрежи, участие в Национален Пролетен турнир по информатика и много други). Тези конкурси формират адекватно отношение към съвременните и необходимите професии. Активизира се интереса на учениците към професионалното им самоопределение. Създават се условия за лично израстване и социализация на учениците.

В ОМГ „Акад. Кирил Попов“ работят много клубове и кръжоци („Ученик творец“, „Програмирането необятно и привлекателно“, „Аз, фотографа“, „Света около мен“, „Компютърен дизайн“, „Млад журналист“, „Веселия черпак“, „Историк творец“ и други). Те са предназначени за решаване на образователни и възпитателни задачи в рамките на учебния процес. Всеки клуб или кръжок има своя програма, съответстваща на профила на работа. Чрез работата в клуба, учениците участват в разнообразни форми и опознават различни професии, участват в обществено полезен труд, което позволява да натрупат практически опит, да узнаят и определят своите

склонности и способности. Важно е, че учениците имат възможност да се запознаят с различни видове професии.

Друг начин за формиране на професионални знания, умения и навици е участието на наши ученици в ученически проекти, които развиват психологическите процеси, възпитават ги в комуникативност, инициативност, самостоятелност и предприемчивост. Всички тези качества ще помагат на учениците да се самоопределят при избора на своята бъдеща професия. Много често учениците трябва да преценят какви знания, компетентности, умения и практически навици притежават, необходими за избора на професия.

Извънкласните форми за професионална ориентация оказват положително влияние на учениците, членуващи в клубове, кръжоци и други извънкласни дейности, защото задълбочено и подробно изучават учебния материал, четат допълнителна литература и усвояват различни професионални дейности, които ще им помогнат за тяхното правилно професионално самоопределение.

Системно се работи с родителите и училищното настоятелство с цел указване помощ на родители и ученици при избор на бъдеща професия. Формите са много и различни:

Провеждане на консултации за родителите по въпросите на професионалното ориентиране;

Организиране на тематични групови беседи с родителите по основните въпроси на подготовката на техните деца за осъзнат избор на професия;

Провеждане на анкетиране на родителите, с цел изясняване на тяхното отношение към избора на професия за техните деца;

Привличане на родителите за участие в професионалната работа на училището с учениците

(екскурзии, срещи с представители на различни професии и др.);

Организиране на срещи между родители, специалисти и представители на учебни заведения и др.

В ОМГ „Акад. К. Попов“ е традиция да се споделя и изучава водещ педагогически опит. Формите са различни:

- Открити занятия по различни теми, свързани с професионалното ориентиране на учениците;
- Педагогически съвети, събрания, съвещания по проблемите на професионалното обучение;
- Научно – методически и научно – практически конференции;
- Педагогически изложби;
- Диспути и дискусии по актуални проблеми, свързани с професионалното самоопределение на учениците;
- Семинарни занятия;
- Практикуми за запознаване и обобщаване на водещ педагогически опит;
- Педагогически консултации;
- Самообразование.

**По направление „Провеждане на ученически
практики и стажове и работа с местни бизнеси и
работодатели“**

В дългогодишния опит на ОМГ „Академик Кирил Попов“ в професионалното образование по професия „Системно програмиране“, а в следствие и по професия „Компютърна графика и дизайн“ се работи системно за повишаване качеството на професионалното обучение и ориентиране. Съществуват добри и своевременно

актуализирани от институцията форми и практики за развитие на професионалното ориентиране.

Ръководството на ОМГ „Академик Кирил Попов“ ежегодно предоставя възможност на преподаващите професионално образование, системно да подобряват своята професионална подготовка и да повишават квалификацията си, по отношение на специфични компетентности за организацията и провеждането на ученически практики и стажове, запознаване с нови технологии на преподаване и работа с местни бизнеси и работодатели.

На учениците от ОМГ „Академик Кирил Попов“ е предоставена за използване много добра материална и техническа база, чрез която те имат възможността да се запознаят и адаптират към съвременните изисквания на пазара на труда.

В ОМГ „Академик Кирил Попов“ е налице добро взаимодействие с местни бизнеси и работодатели, които предоставят работни места и подходящи условия за провеждане на ученическите практики и стажове. Гимназията участва и в редица проекти, свързани с практиката на конкретно работно място за всеки ученик от двете професионални паралелки – „Системно програмиране“ и „Компютърна графика и дизайн“.

ОМГ „Академик Кирил Попов“ ежегодно участва в „Панаир на образованието“, на който се представят професии от различни сфери на дейност, учебни планове, постигнати резултати от обучението по професионално образование и обучение и проекти на ученици, разработени по време на обучението.

Провежданите в ОМГ „Академик Кирил Попов“ държавни зрелостни изпити по специалността е на високо ниво, благодарение на високия професионализъм,

квалификация и опит на ангажираните с тази дейност преподаватели.

Въпреки големите успехи и опит на ръководството, учителите и учениците на ОМГ „Академик Кирил Попов“ и най-вече заради ежедневно развитие на информационните и комуникационни технологии и променящите се изисквания на пазара на труда се налага непрекъснато оптимизиране на средствата, начините и методите на преподаване, които са свързани с професионалното образование и обучение. За постигане на тази цел е необходимо:

- Утвърждаване на проектен модел за провеждане на ученически практики и стажове;
- Изграждане на устойчиви взаимодействия и партньорства с национални и международни бизнеси, работодатели и професионални гимназии;
- Провеждане на семинари, кръгли маси и фокус-срещи за оптимизиране формите на професионалното образование (най-често и обвързано с проблемите на бизнес средата и пазара на труда);
- Създаване на информационна система с база данни на завършилите професионално образование и проследяване на реализирането на пазара на труда;
- Провеждане на регулярни квалификационни семинари на човешкия ресурс на ОМГ „Академик Кирил Попов“ с участието на национални експерти по ИТ, бизнес партньори, работодатели и други професионални гимназии;
- Засилване ролята на практически форми на обучение към реалната работна среда чрез

институционални форми на интегриране между училището и бизнеса; засилване присъствието на бизнеса в училището;

- Продължаване работата по съответствие на учебните програми и друг инструментариум с европейския пазар на труда;
- Системно анализиране на реализацията на учениците на ОМГ на регионалния, националния и европейски пазар на труда;
- Създаване на актуални доклади и експертизи за нуждите на професионалното образование и обучение от гледна точка на провежданите ученически практики и стажове, провеждането на държавни зрелостни изпити по специалността, кариерното развитие на завършилите професионално образование и съпътстващите ги документи;
- Участие в регионални, национални и международни конференции на професионалното образование, с цел създаване на партньорства и представяне на резултати.

По направление „Работа с институциите“

В ОМГ „Академик Кирил Попов“ се работи системно и планомерно повишаване качеството на професионалното ориентиране. Съществуват добри и своевременно актуализирани от институцията документални форми за развитие на професионалното ориентиране. За създаване на бъдеща добра визия, мисия, приоритети и ценности на гимназията е необходимо да се създаде тригодишна стратегия за развитието на професионалното ориентиране.

В ОМГ „Академик Кирил Попов“ специалистите по професионално ориентиране системно подобряват своята подготовка във формите на вътрешноучилищна и извънучилищна квалификация. Утвърдени са добри практики на непрекъсната квалификация на специалистите, които са ангажирани също да извършват квалификационни дейности в други институции. Те са част от национални екипи по създаване на стандарти за професионалното образование по ИКТ. За оптимизирането на тези процеси в гимназията са необходими няколко прагматични инструмента като:

- Провеждане на годишни областни семинари за оптимизиране формите на професионалното образование (най-често и обвързано с проблемите на бизнес средата и пазара на труда);
- Създаване на подходящи онлайн инструменти (Национален интернет форум) на образователни институции за обучението по ИТ и реализирането на пазара на труда;
- Провеждане на регулярни квалификационни семинари на човешкия ресурс на ОМГ с участието на национални експерти по ИТ;
- Засилване участието на специалистите по професионално ориентиране, административен и управленчески персонал в индивидуална и групова квалификация във формите на обучение по Erasmus+ и други европейски програми.

В ОМГ „Академик Кирил Попов“ са създадени отлични условия за адаптиране на ученика към училищната среда и формите, които тя предлага за професионално ориентиране. Ученикът е включен в разнообразни форми на професионално ориентиране –

специализирани уроци, разнообразни методически форми на приближаване на обучението до изискванията реалната работна среда по професия и др. Заедно с това училището разполага с прекрасна материална и техническа база за целите на професионалното образование - кабинети и компютърни зали за обучение, специализирани работни места в гимназията, съвременни мебели и аудио-визуално оборудване на залите, адекватно на нуждите за професионално обучение библиотечно оборудване и фонд. С оглед нарастващ ефект и резултативност на дейностите като институция през следващите години е необходимо:

- Засилване ролята на практически форми на обучение към реалната работна среда чрез институционални форми на интегриране между училището и бизнеса; засилване присъствието на бизнеса в училището;
- Продължаване работата по съответствие на учебните програми и друг инструментариум с европейския пазар на труда;
- Системно анализиране на реализацията на учениците на ОМГ на регионалния, националния и европейски пазар на труда.

В ОМГ „Академик Кирил Попов“ е налице добро взаимодействие с институции от национално и регионално ниво, органи за местно самоуправление, бизнес институции и медии. В близките три години е необходимо да се засилят и в някои части да се инициират по активни мерки за работа с институциите по:

- Ангажиране трайно вниманието и работата на институциите по решаване на проблемите на професионалното ориентиране на учениците

(тематично насочени работни срещи и фокус групи от експерти и специалисти);

- Създаване на актуални доклади и експертизи за нуждите на професионалното образование по ИТ;
- Съвместно планиране на институциите за действия по заетост и намаляване на безработицата в региона.
- Планомерна работа с медиите чрез разнообразни форми за информиране и публичност на проблемите и успехите на професионалното образование.

ОМГ „Академик Кирил Попов“ участва активно в национални, европейски и международни проекти. Успехите в това отношение са безспорни. Националните участия на институцията по проблемите на професионалното ориентиране дивергират от създаване на адекватна на нуждите материално-техническа база до мотивиращи участието на учениците форми и програми. Гимназията участва с успех и създадено име в европейски и международни проекти за оптимизиране на обучението по ИТ, за индивидуална и групова квалификация на учителите и други. За оптимизирането на тези процеси и по-голяма ефективност в бъдеще е необходимо:

- Създаване на тригодишна Стратегия за развитието на националното и международно сътрудничество на ОМГ;
- Утвърждаване на проектен модел за работа с национални и международни институции;
- Изграждане на устойчиви мрежови взаимодействия с национални и международни институции.

МЕТОДИ НА ИЗСЛЕДВАНЕ, ЗАЛОЖЕНИ В ИНДИКАТОРИТЕ ПО НАПРАВЛЕНИЯ

По направление „Подбор и мотивация на учащи се“

Професионалното самоопределение и професионалната ориентация на учениците е многомерен и многостепенен процес. Чрез разработените индикатори се използваха няколко подхода за постигане на поставените цели:

Социологически подход - Поставиха се множество задачи, които обществото и родителите трябва да решат съвместно с учениците;

Социално-психологически подход - Като процес на поетапно вземане на решения, посредством които у ученика се формира баланс между собствените предпочитания и потребности и между системата за видовете професии и техните качества;

Диференцирано-психологически подход – Като процес за формиране на индивидуален стил на живот у учениците, част от който се явява професионалната им дейност;

Личностно - индивидуален подход – Формира у учениците лично отношение към различните професии и специалности, осигурява им широка професионална ориентация в света на професиите, не ограничава възможностите за личностното им развитие и саморазвитие.

Подход на активизираща професионална методика – Тя е насочена към формирането на професионално самоопределение и интерес у учениците за консултиране на своите професионални предпочитания и интереси чрез

средствата за планиране, корекция и реализация на своите професионални перспективи.

По направление „Провеждане на ученически практики и стажове и работа с местни бизнеси и работодатели“

Според типа на използваните показатели и начините за тяхното използване, методите за набиране на информация относно индикаторите за оценка на провеждането на ученически практики и стажове и работата с местни бизнеси и работодатели, най-общо се разделят на две големи групи – количествени и качествени.

Най-често използваните методи и техники при набирането на информация и социологическия анализ са:

Количествени методи

При количествените методи се набира информация, която като правило се отнася до по-големи съвкупности и се подлага на статистическа обработка и анализ. Те осигуряват висока степен на представителност на получените данни. В процеса на анализа и оценяването на провеждането на ученически практики и стажове и работата с местни бизнеси и работодатели се използват и качествените методи. Основна отличителна характеристика на тези методи е тяхната по-ниска степен на структурираност и по-голямата интензивност при общуването с лицата, от които се набира информация. По този начин се отразява по-дълбоко тяхната специфика, както и богатството на контекста, за който се отнасят събираните данни.

а) Допитване (пряка анкета и структурирано интервю)

Допитванията са най-разпространеният количествен метод за набиране на социална информация за субективния свят и поведението на изследваните лица. Обособени единици на изследването могат да бъдат не само отделни лица, но и всякакви социални обекти, обединени от поне един общ признак – например училища, учители, ученици, бизнес партньори, работодатели. Според формата на общуване допитването се разделя на два големи вида – анкета (когато лицето само чете и отговаря в писмена форма на въпросите в анкетната карта) и интервю (когато въпросите се четат и отговорите се регистрират от интервюер).

б) Контент – анализ

При контент-анализа (анализ на съдържанието) се изучават мнения, нагласи, изразени позиции, които вече са “материализирани” върху текст, визуален или аудио-материал. Например, ако е необходимо да се проследят обществените настроения по даден проблем в определен период от време, предшестващ времето на набиране на информация, възможно е да се направи контент-анализ на материалите в местната преса (информации, анализи, коментари, снимки и др.), засягащи съответния проблем.

Качествени методи

Качествените методи са широко използвани при набирането и анализа на информация, използвана за извършване на мониторинг и/или оценка на на провеждането на ученически практики и стажове и работата с местни бизнеси и работодатели. Те притежават няколко съществени предимства: бързина, икономичност, възможност за набиране на по-задълбочена и

нюансирана информация за мненията и поведението на изследваните лица.

а) Дълбочинни интервюта

Дълбочинни интервюта обикновено се прилагат, когато трябва да се отрази мнението на така наречените “експерти” - лица с висока степен на компетентност и информираност в специфична област. Това не са само професионалисти, но също така хора, които поради различни обстоятелства имат повишен интерес и натрупан опит и познания в дадена област.

б) Дискусии във фокус – групи

Дискусиите във фокус-групи придобиват голяма популярност в последните години и е най-разпространеният качествен метод за набиране на данни и анализ. Наименованието на метода произлиза от това, че вниманието се фокусира върху една проблемна област и разговорът се води не с един, а с няколко събеседници. Груповите дискусии дават възможност и за кръстосана проверка на информацията, която е била събрана посредством други техники и могат да се използват, за да се осигурят по-разнообразни и надеждни резултати.

в) Наблюдение чрез участие (включено наблюдение)

Включеното наблюдение (наблюдението чрез участие; работа на конкретно работно място) се изразява в престоя на определено лице за известен период от време. Чрез наблюдението се набира нужната емпирична информация за практиката на конкретно работно място и спецификата на определена професия. По време на своя престой наблюдателят се стреми да се сближи с хората от дадена професия и да участва в ежедневните им дейности.

По направление „Работа с институциите“

Основните начални принципи при въвеждане на индикаторите, по които се ръководеха специалистите по направление „Работа с институциите“ бяха:

- Индикаторите трябва да подпомогнат качеството на професионалното ориентиране в ОМГ „Акад. Кирил Попов“ Пловдив;
- Индикаторите не съществуват самостоятелно, те подпомагат постигането на определени цели в гимназията, тоест, те винаги трябва да бъдат свързвани с ясно определени цели
- Непрекъснато ръководене от принципа за постигане на европейски цели – качество на професионалното ориентиране в ЕС, политически и нормативни съответствия, подкрепи за постигане изискванията на единен европейски пазар на труда и др.;
- Съставяне на индикаторите по поднаправления – това да позволи да се покрие цялостния цикъл от дейности в съответната област на професионалното ориентиране в гимназията;
- Особен акцент при формирането на индикаторите и чек листовете имаше ориентирания подход по оста: входяща информация – изходяща информация – целеви резултати;
- Особен статус по това направление имаха институциите с постоянни ангажменти в областта на училищното професионално образование;
- Сериозното изискване за приложимост на индикаторите по това направление изискваше да се направи необходимият подбор на партньори, тоест, съответните участници в професионалното

ориентиране на гимназията да бъдат включени в развитието както на последователна система от индикатори, така и на съответните стратегии;

- В създаването на чек листове се използваха количествени форми - мека индикация (дескриптори), които отразяват определени тенденции за постигане на предварително определените и поставени цели.

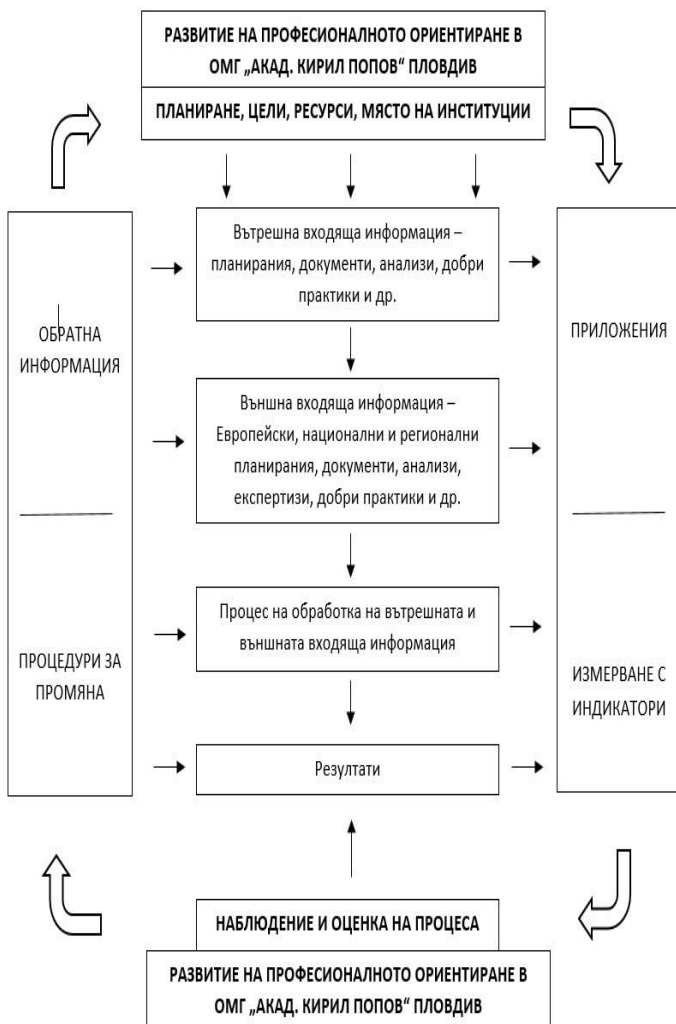
За да бъдат практически реални и валидни въведените от нас индикатори отговоряха на следните изисквания:

- Институционално знамение за ОМГ „Акад. Кирил Попов“ - избраните индикатори трябва да имат базисно значение за дейности по професионално ориентиране;
- Изчерпателност – въведените от нас индикатори трябва да отразяват най-важните измерения на съответните дейности по работа с институциите в гимназията и извън нея;
- Опростеност - трябва да се използват колкото е възможно по-малко индикатори, които да са не само ясни и лесни за разбиране, но и да имат ключово бъдещо значение;
- Висока степен на валидност - избраните индикатори трябва да отразяват причинните връзки вътрешно в институцията и тези на външната среда по проблемите на професионалното ориентиране, т.е. в различните практики на институцията да бъдат реално приложени;

- Точност - трябва да има налични сигурни критерии за използваните индикатори, така че институцията успешно и устойчиво да ги използва в бъдещата си дейност по професионалното ориентиране;
- Времево наличие - подбраните индикатори, трябва да са отговарят на точно времево планиране – честотата на тяхното планиране е между зададена базова стойност и крайна стойност.

Методиката на индикаторите съответства на европейските подходи за качество на професионалното ориентиране - най-важната функция на индикаторите е да проверят пригодността на институцията да отговори на политиките и действията в местната, регионалната, националната и европейска образователна и икономическа среда. Използването на информация, предоставена от различни източници: вътрешна за ОМГ „Акад. Кирил Попов“ - информация от добри практики, документи, анализи, планирания и външна - от публични доклади, експертизи и др., обосновава нужните промени за постигане на подобрене на професионалното ориентиране в гимназията и чрез индикаторите търси да даде нова дефиниция на целите и методите за постигането на тези промени.

ГРАФИЧНО ПРЕДСТАВЯНЕ НА МЕТОДИКАТА НА ИНДИКАТОРИТЕ:

АНАЛИЗ НА ПОЛУЧЕНИТЕ РЕЗУЛТАТИ

По направление „Подбор и мотивация на учащи се“

Индикаторите по направление „Подбор и мотивация на учащи се“ включиха следните поднаправления:

- Потребности на учениците от информация за различните професионални области;
- Професионална диагностика и самоопределяне на учащите се от 16 до 19 години.

Подраздели:

- Индикатори за изграждане на базови кариерни умения за себепознание и себerealизация на ученика;
- Индикатори за обучение, консултантска дейност и диагностика;
- Индикатори за осъществяване на професионална ориентация чрез системата за обучение;
- Система от индикатори относно работа с родители и училищното настоятелство;
- Работа с педагогическите кадри.

На базата на посочените по-горе изисквания за основни начални принципи, практическа реалност и валидност и методика на изпълнението бяха определени към всяко поднаправление следните индикатори:

А. Потребности на учениците от информация за различните професионални области

- Справочна литература и рекламни брошури;
- Беседи и лекции за описание на професиите;
- Учебни филми и видеофилми;
- Публични форми за представяне на професиите.

В. Професионална диагностика и самоопределяне на учащите се от 16 до 19 години

Подраздел: Индикатори за изграждане на базови кариерни умения за себепознание и себереализация на ученика.

- Програма за професионалното самоопределяне на учениците;
- Беседи-интервюта, анкети и тестове за самоопределяне на учениците;
- Професионално ориентирани игри и тренинги;
- Подраздел: Индикатори за обучение, консултантска дейност и диагностика;
- Информационна база за професиите;
- Обучение и диагностика чрез Интернет;
- Анкети, въпросници за професионална дейност;
- Консултантска дейност;
- Фокус – срещи със специалисти.

Подраздел: Индикатори за осъществяване на професионална ориентация чрез системата за обучение

- Извънкласни форми за професионална ориентация;
- Седмица на професионалното ориентиране;
- Ученически проекти;
- Научни конференции, турнири, състезания, конкурси;
- Доброволен ученически труд.

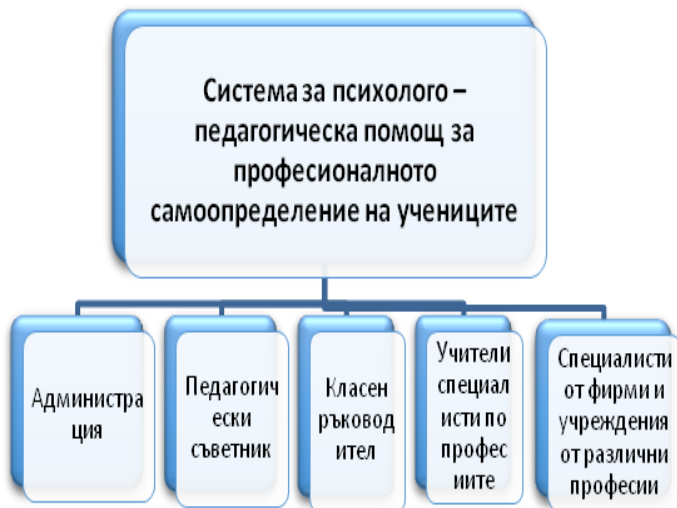
С. Система от индикатори относно работа с родители и училищното настоятелство

- План за работа с родителите относно професионалното ориентиране на учениците;

- Консултиране на родителите за професионалното ориентиране на учениците;
- Родителски срещи по професионалното ориентиране;
- Социологически проучвания на родители;
- Лекции, разговори и беседи относно правилният избор за професия на децата им.

Ефективността от внедряване на разработените индикатори в ОМГ „Акад. К. Попов“ може да се проследи по следните показатели:

Целта е постигната и продукта е получен: създадена е система за психолого-педагогическа поддръжка на професионалното самоопределение на учениците в училище.

Видове направления на дейности

Професионална
информираност

Професионална
диагностика

Професионална
консултация

Работа с родителите

Работа със специалисти
по професиите

Мониторинг

Решени са следните задачи:

- Създадена е система за психолого-педагогически условия за професионалното самоопределение на учениците в ОМГ „Акад. К. Попов”;
- Създадена е единна информационна среда за професионална ориентация на учениците. Библиотеката, музеят и професионалните кабинети на гимназията се явяват професионални центрове по професионална ориентация.

- Създаден е мониторинг по професионалното самоопределение на учениците. Разработен е план за реализацията му.
- Създадени са взаимовръзки между училището и фирми, учреждения и техните специалисти.
- Подготвят се учениците към осъзнат професионален избор чрез професионална проба и доброволен ученически труд.
- Изградени са у учениците способности да съпоставят своите индивидуално-психологически особености и възможности с необходимостите на избраната професия.
- Активиран е процесът за участие на родителите в бъдещия професионален избор на своите деца.
- Изградена е и внедрена цялостна система за подкрепа професионалното самоопределяне на учениците. Тя позволява на класните ръководители, педагогическия съветник, учителите по професионалните предмети и др. да указват помощ на учениците при професионалната им ориентация. Разработен е план за работа.

ИНСТРУМЕНТАРИУМ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ НА ПРОЕКТА

АНКЕТИ

По направление „Подбор и мотивация на учащи се“

бяха разработени две анкети за ученици и родители:

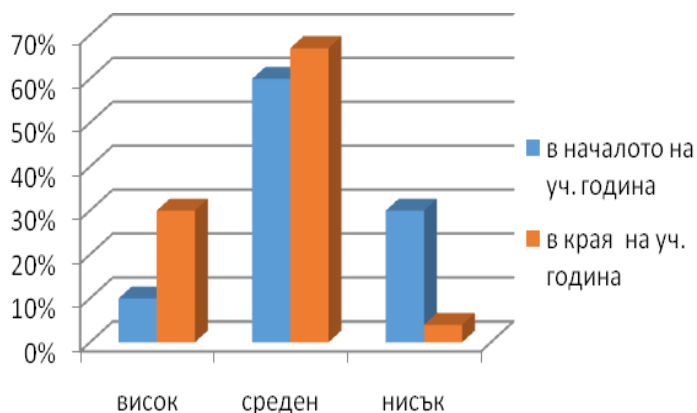
1. Анкета относно професионалната ориентация на учениците от 11-12 клас на тема: „Определяне професионалните склонности на учениците“, област: Професионални предпочитания на учениците.

2. Анкета за родители относно професионалната ориентация на учениците от 11-12 клас на тема: „Моята роля в подготовката на детето ми за избор на професия“, област: Работа с родители по професионалната ориентация на учениците.

Чрез тези анкети бяха проучени индивидуалните особености и професионални склонности на учениците, както и се оказа помощ на родителите за определяне професионалните интереси на техните деца.

За да се даде оценка на резултата от професионално-ориентираната дейност чрез приложените индикатори беше проведена диагностика за нивото на информираност, професионално самоопределение и професионална ориентация на учениците от ОМГ „Акад. К. Попов“. Разпределение на формираните субективни професионални представи по нива се осъществи чрез провеждане на анкета, в която взеха участие 221 ученика от 11 и 12 клас. Анкетата се проведе 2 пъти – в началото и в края на учебната година. Сравнителният анализ на резултатите от входа и изхода на анкетния период показва ръст на относителния дял на учениците с високо ниво на формираност на представите им за света на професиите и тяхната професионална ориентираност. Тези ученици показаха много добри познания за отделните професии и техните изисквания, засили се разбирането за ролята на учениците в обществото, оформи се правилно предпочитание за избор на професия.

**Ръст на формираност на професионални
представи у учениците**

На следващата таблица е показано изменението на дела на учениците, които имат определено ниво на развитие на различните аспекти на професионално-личностния потенциал, в резултат от работата с тях за професионално им самоопределение и развитие:

Ниво	Критерии					
	Когнитивно-интелектуален		Мотивационно-потребностен		Практически	
	В началото на учебната година	В края на учебната година	В началото на учебната година	В края на учебната година	В началото на учебната година	В края на учебната година
Високо	26,9%	42,7%	38,4%	43,5%	15,4%	39,4%
Средно	53,9%	47,2%	46,2%	44%	57,7%	42,3%
Ниско	19,2%	10,1%	15,4%	12,5%	26,9%	18,3%

Отразена е положителната динамика на формиране на професионални показатели на учениците в резултат на работата за професионалното им ориентиране и прилагане на разработените индикатори.

По направление „Провеждане на ученически практики и стажове и работа с местни бизнеси и работодатели“ бяха разработени **една анкета и един чек-лист (приложение):**

1. Анкета, която е предназначена за набиране на информация и обатна връзка от работодателите, за състоянието и качеството на предлаганото професионално образование и обучение в Република България и в частност в ОМГ „Академик Кирил Попов“.

2. Чек лист за капацитета на училищната институция по отношение на провежданите ученически практики и стажове и за работата с местни бизнеси и работодатели. В чек-листа бяха дефинирани поднаправленията на разработените индикатори. Те се базираха на количествени форми - мека индикация (дескриптори), които отразяват определени тенденции за постигане на предварително определени и поставени цели. Системата на оценяване бе разбита на множество точкови съотношения, обективно визиращи степента на тази мека индикация.

По направление „Работа с институциите“ бяха разработени два чек листа:

1. Чек лист за капацитета на училищната институция при подготовката на съвременни специалисти по професионално ориентиране.

2. Чек лист за капацитета на училищната институция за работа с образователни институции, местни власти и външни специалисти по проблемите на професионалното ориентиране.

И двата чек листа бяха дефинирани по поднаправленията на разработените индикатори. Те се базираха на количествени форми - мека индикация (дескриптори), които отразяват определени тенденции за постигане на предварително определени и поставени цели.

Системата на оценяване бе разбита на множество точкови съотношения, обективно визиращи степента на тази мека индикация.

С подготвените индикатори и чек листове по направлението „Работа с институции“ бе постигната балансирана формула между традиционните в Република България инструменти за работа по професионално ориентиране на ученици и нивото на европейските системи за качество на професионалното ориентиране.

РЕЗУЛТАТИ И ИЗВОДИ ПО НАПРАВЛЕНИЯ

По направление „Подбор и мотивация на учащи се“

Резултатите по това направление чисто практически могат да се обобщят по следния начин:

- Създаване и апробация на системата за психолого-педагогическа помощ при професионалното самоопределение на учениците и формиране на готовност към осъзнат избор на бъдещата им професия.
- Разработване на диагностичен инструментариум за проведения мониторинг, включващ:

критерийно-оценъчен апарат за формиране професионалното самоопределение на зрелостниците, показващ нивото на информираност за тяхното самоопределение; комплекс от методики, използвани на всеки етап от професионалното ориентиране на учениците.

- Внедряване на педагогическите препоръки по формиране на професионалното самоопределение на учениците в процеса на профилното и професионалното им обучение.
- Обогаляване методическата база на учителите по въпросите за организацията на работата по професионалното самоопределяне на учениците, профилното и професионалното им обучение с практически материали, необходими за професионално-консултативна дейност.

По направление „Провеждане на ученически практики и стажове и работа с местни бизнеси и работодатели“

- Редовно участие на учителите в квалификационни форми, провеждат се ежемесечно тематични педагогически съвети, периодично се извършват тематични обсъждания по методически обединения.
- Осигурена възможност на учениците да се включват в различни мероприятия и дейности, в зависимост от техните интереси. Всички те са добре информирани за инициативите, в които могат да се включат и да развият своите таланти. Има осигурени условия за интерактивно учене. 100% от завършващите се дипломират успешно, а

90% от учениците от професионалните паралелки получават свидетелство за професионална квалификация по съответната професия. Над 90% от учениците продължават образованието си във ВУЗ (в България и чужбина) и се реализират успешно на пазара на труда.

- Занятията по професионална подготовка се провеждат в обособени кабинети с необходимото оборудване. Има учебни работилници и лаборатории по всички изучавани професии.
- Създадени са партньорства между гимназията и местните бизнеси и работодатели. Голяма част от представителите на бизнеса смятат, че в ОМГ „Академик Кирил Попов“ се предлага високо качество на професионалното образование и обучение, което показва, че нашите възпитаници се котират добре на пазара на труда.

По направление „Работа с институциите“

- Изградена адекватна на съвременните изисквания представа за работата на ОМГ „Акад. К. Попов“ с институциите на местно, регионално, национално и европейско ниво.
- Създадена референтна рамка за възможности да се внедрява опита на водещи европейски институции в т.ч. и от партньора по проекта Tellus Group, Англия.
- Оптимизирана система за управление на ресурсите (институционални, управленски, човешки, материални и финансови) и повишена ефикасност при използването им.
- Създадена среда за информираност и публичност чрез система за подходящи медийни практики.

ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕТО НА СИСТЕМАТА ЗА КОМПЛЕКСНО ПРОФЕСИОНАЛНО ОРИЕНТИРАНЕ

По направление „Подбор и мотивация на учащи се“

ПРИОРИТЕТ 1:

Подобряване организационната работа в училище чрез засилване на формите на професионална информираност, професионално самоопределение и професионална ориентация на учениците от ОМГ „Акад. К. Попов“ и възможността на тази основа да се внедрява опита на водещи европейски институции. Деиности за постигането им“

- Провеждане на беседи и лекции от класни ръководители, педагогически съветник, учители-специалисти по професия и работодатели за опознаване на професиите и техните конкретни особености. Специфициране на формите съобразно възрастови особености и интереси на учениците.
- Използване на видеофилми с професионална насоченост. Типизация на този педагогически инструмент – за гледане, слушане, анализ и мотивация.
- Провеждането на екскурзии за професионално самоопределяне: екскурзии за изследване на професия, за съдържание на професията, за характер на труда, за възможности за кариерно развитие и други.
- Внедряване на игровата технология (тренинги, делови игри и др.) в професионалното ориентиране.

- Провеждане на „Седмичната на професионалното ориентиране“ за видовете професионален труд, отразяваща колективната, индивидуалната, практическата дейност в училище.
- Анализ на резултатите от професионалната работа с учениците от 11 клас.
- Разнообразяване на формите за привличане на учениците за извършване на обществено-полезен труд в съответствие с познавателните им и професионални интереси чрез различни мероприятия в гимназията, лагер – школи и др.

ПРИОРИТЕТ 2:

Работа с педагогическите кадри чрез предприемане на адекватни на съвременните изисквания форми на работа по основните проблематични области на работа на класния ръководител, педагогически съветник и преподавателите по професионални предмети. Дейности за постигането им:

- Разработване на препоръки към класния ръководител по планиране дейностите по професионалното ориентиране на учениците от различните възрастови групи.
- Подготовка на препоръки към класните ръководители по изготвяне на отчети за професионалните дейности в педагогическия процес.
- Създаване на система от за координиране действията на учители, педагогически съветник и други специалисти, решаващи задачи, свързани с професионалната ориентация на учениците.
- Изграждане на методически изисквания към работата на педагозите в гимназията за ефективни

професионални консултации по изучаване личността и интересите на учениците.

- Въвеждане на задължителен модул в часовете на класния ръководител за работа по професионални теми (методически адаптирани по ниво, възраст и интереси на учениците).

ПРИОРИТЕТ 3:

Оптимизиране на системата за работа с родители с цел професионалното ориентиране на децата в условията на динамични промени в света на професиите. Дейности за постигането им:

- Подготвяне на препоръки за родители по възникнали проблеми относно професионалното самоопределение на техните деца.
- Създаване на Програма за провеждане на родителски срещи, срещи със специалисти и др. относно професионалната ориентация на учениците като се утвърдят традиционни и нови модели за работа с родители.
- Утвърждаване на ежегоден графики за провеждане на индивидуални консултации с родителите по въпросите на професионалното ориентиране.

По направление „Провеждане на ученически практики и стажове и работа с местни бизнеси и работодатели “

ПРИОРИТЕТ 1:

Разглеждане и представяне на характеристиките на българската образователна система и анализиране на съвременните изисквания за адекватно професионално

образование и обучение на учащите в ОМГ „Акад. К. Попов“ в съответствие с практики в България и други европейски страни. Дейности за постигането им:

- Изготвяне на годишен доклад-анализ за провеждане на ученически практики и стажове.
- Провеждане на Дни на „Отворените врати“ за представяне на професии и профили и демонстриране на придобити от учениците умения.
- Организиране и провеждане на срещи с представители от изучаваните в ОМГ „Акад. К. Попов“ професии, с цел запознаване с условията на труд и разговори относно избаната професия.

ПРИОРИТЕТ 2:

Повишаване качеството на професионалното образование и обучение чрез повишаване на квалификацията на преподаващите в системата на ПОО. Формиране на система от документи и методи за провеждане на ученически практики и стажове. Дейности за постигането им:

- Създаване и попълване на „Карта на ученика“, която да отразява прогреса му на развитие по време на стажа или практиката на конкретно работно място, таблица с разпределение на времето.
- Провеждане на интервюта и проучвания сред учениците за диагностика на интересите на личността и натрупания опит от ученическите практики и стажове.
- Провеждане на работни семинари съвместно с бизнес партньори за повишаване квалификацията

на преподаващите в системата на професионалното образование и обучение.

- Изграждане и поддържане на информационна система, съдържаща база данни на завършилите професионално образование и проследяваща по-нататъшното им развитие.
- Организиране и провеждане на държавни изпити по специалността.
- Изготвяне на годишен доклад-анализ до училището, родителя и бизнес партньора за състоянието на документацията и провеждането на ученически практики и стажове.

ПРИОРИТЕТ 3:

Оперативни умения на учениците за планиране на кариерата. Създаване и отработване на умения за планиране на лична и социална кариера у учениците. Запознаване с основните моменти и изисквания при кандидатстване на работа. Дейности за постигането им:

- Създаване и поддържане на портфолио за кандидатстване на работа от всеки ученик, което да съдържа личен кариерен проект, доказателства за придобити знания, умения и компетентности, лични разработки, документи за кандидатстване на работа.
- Анализ на личността на всеки ученик по отношение на професионалното му развитие.

ПРИОРИТЕТ 4:

Система от индикатори относно работата с местни бизнеси и работодатели. Създаване на устойчиви партньорства с местни, регионални и национални бизнеси и работодатели за подготовката на ученици по професия в

условията на динамично променящ се национален и международен пазар на труда. Дейности за постигането им:

- Изграждане, поддържане и анализиране партньорства с работодатели за предоставяне на работни места, фирмени посещения, спонсорства и споразумения за обучения.
- Провеждане на Конференция на професионалното образование

По направление „работа с институциите“

ПРИОРИТЕТ 1:

Институционално самоопределяне в сферата на професионалното ориентиране. Осигуряване на адекватно на съвременните изисквания професионално ориентиране и образование на учащите в ОМГ „Акад. К. Попов“ в съответствие с Европейската референтна рамка за осигуряване на качество (ЕРРОК) на професионалното образование. Дейности за постигането им:

- Провеждане на годишен областен семинар за оптимизиране формите на професионалното образование (обвързано с проблемите на бизнес средата и пазара на труда).
- Създаване на подходящи онлайн инструменти (Национален интернет форум) на образователни институции за обучението по ИТ и реализирането на пазара на труда.
- Провеждане на регулярни квалификационни семинари на човешкия ресурс на ОМГ с участието на национални експерти по ИТ.
- Участие на специалистите по професионално ориентиране, административен и управленчески

персонал в индивидуална и групова квалификация във формите на обучение по Erasmus+ и други европейски програми.

ПРИОРИТЕТ 2:

Работа с местни власти и местни образователни институции. Институционално интегриране усилията на всички заинтересовани страни за развитието на професионалното ориентиране на местно ниво и внедряване на опита на водещи европейски институции за институционални взаимодействия. Дейности за постигането им:

- Организиране на тематично насочени работни срещи и фокус групи от експерти и специалисти.
- Въвеждане на доклади и експертизи като основен инструмент за работа с институциите по професионалното ориентиране в гимназията.
- Съвместно планиране на институциите за действия по заетост и намаляване на безработицата в региона.

ПРИОРИТЕТ 3:

При работа с национални и международни институции да се създадат на устойчиви партньорства с водещи национални и европейски институции при подготовката на ученици по професия в условията на динамично променящ се национален и международен пазар на труда.

Дейности за постигането им:

- Създаване на тригодишна Стратегия за развитието на националното и международно сътрудничество на ОМГ.

- Създаване на проектен модел за работа с национални и международни институции.
- Изграждане на устойчиви мрежови взаимодействия с национални и международни институции.

ПРИОРИТЕТ 4:

Работа с медии и публични институции за информация и популяризиране на опит за непрекъснато оптимизиране на съществуващи и усвояване на нови подходящи за професионалното ориентиране медийни практики. Дейности за постигането им:

- Разработване на План за медийно отразяване на професионалното ориентиране в ОМГ.
- Поддържане на специализирани страници за професионално ориентиране в сайтовете на ОМГ.

Днес икономическите системи в Европейския съюз са базирани на знанието. Проектът „Професионалното ориентиране в сферата на информационните технологии“ показва, че най-значимият аспект на икономиката, базирана на знанието е създаването на професионални способности и умения за работния пазар, т.е. реализирането на връзката между системата за професионално ориентиране в една образователна институция като ОМГ „Академик Кирил Попов“, системите за работна заетост в регионален, национален и европейски мащаб и състоянието на бизнеса.

С адекватен акцент и отговор на горните принципни положения, постигнати по проекта протекоха и двете кръгли маси с местни бизнеси и институции, отговорни за развитието на професионалното образование.

На кръглата маса с работодателите бяха обсъдени и поставени като особено актуални следните въпроси:

- Участие на бизнеса/фирмите при подготовката на учебни планове по професия в училищата (определяне на необходимостта от определени професии към даден момент и в бъдеще; адаптиране на учебните планове и учебното съдържание към динамиката на местната икономика);

- Промени в нормативната база, позволяващи на фирмите и местните бизнеси да участват в подбора на ученици за пълноценна реализация на стажове и практики на конкретно работно място (предварителна работа на стопанските субекти в училищата – информационна, познавателна; използване на съвременни методики за разпределяне на учениците в съответствие с интересите им);

- Добри форми на държавна подкрепа за местните бизнеси и фирми, с цел мотивиране и активизиране на работодателите при наемане на ученици на стаж.

На кръглата маса с институции по професионално образование и местни образователни власти бяха обсъдени и поставени като особено актуални следните въпроси:

- Ролята и мястото на институциите в прилагането на качествени и пазарно ориентирани образователни политики при определяне на професионални паралелки; аналогично това пряко се съотнася и с методите за анализ и подбор ученици за професионално образование, т.е. на съответно водената институционална политика, в случая на ОМГ „Академик Кирил Попов“;

- Промени в редица нормативни документи и в цялостната визия на Закона за професионално образование и обучение, касаещи най-много

самоопределянето на образователната и пазарно ориентирана политика на местната институция;

- Промяна в подходите на институциите при работа с родители, обществени организации и образователните власти на всички нива с цел инициране на конкретни мерки за ангажираност на всички ресурси по подготовката на бъдещите специалисти;

- Сътрудничество и проектно ориентиране действия на институциите при изграждане на съвременните специалисти в съответствие с Европейския пазар на труда.

В заключение, бихме искали да поставим някои въпроси, които са градивна част от резултатите по проекта досега. Тези въпроси основно се отнасят за същността на бъдещото ни действие като институция по професионално образование за постигане на съответното европейското равнище на действие.

С приключването на проекта ние считаме за особено актуално да продължи интензивно работата ни по следните теми на професионалното ориентиране:

-Участници в подкрепа на професионалното ориентиране - активно привличане и включване на всички субекти за постигане на професионално ориентиране и образователен процес в съответствие със системите за работна заетост в регионален, национален и европейски мащаб и състоянието на бизнеса е на преден план.

-Стимулиране на ученето и професионалното ориентиране в ОМГ „Академик Кирил Попов“ – непрекъснато съответствие на образованието с факторите за качество, изисквано от пазарните субекти, анализиране съответствието на всеки ученик с ефективността на крайния резултат.

-Използването на адекватен емпиричен инструментариум за професионалното ориентиране на ученици, обединяващ целите на европейските политически приоритети, с националните и регионални подходи при подобряване на качеството в системите за ПОО.

Само в този контекст популярният израз „to think outside of the box“ намери достойно съответствие в проекта „Професионалното ориентиране в сферата на информационните технологии“ - да подхождаш нетрадиционно при подготовката на младите хора по информационни технологии, да изследваш, търсиш и откриеш други гледни точки и подходи при формирането на бъдещите специалисти.

ПРИЛОЖЕНИЯ:

Приложение: ИНДИКАТОРИ

Приложение: АНКЕТИ И ЧЕК ЛИСТОВЕ

Автори:

ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОРИЕНТИРАНЕ В БЪЛГАРИЯ -
Виолета Вазова, Наталия Хубчева, ОМГ „Академик К.
Попов”, гр. Пловдив

Литература:

Източник страницата на Национална агенция за
професионално образование и обучение
<http://www.navet.government.bg/bg/licenz/CIPO>

Източник: <http://praktiki.mon.bg/>

Източник:

http://www.minedu.government.bg/left_menu/projects/OP-HR/

Източник <http://www.riopz.com/leftmenu/cko.php>